

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Zdravotně sociální fakulta

Podpora romských žáků středních škol

Bakalářská práce

Autor práce: Gabriela Břečková
Studijní program: Rehabilitace
Studijní obor: Rehabilitační - psychosociální péče o postižené děti, dospělé a seniory

Vedoucí práce: Mgr. Alena Kajanová, Ph.D.

Datum odevzdání práce: 4. 5. 2012

Abstrakt

Téma: **Podpora romských žáků středních škol**

Teoretická část této práce je věnována odlišnostem výchovy v romské rodině oproti majoritní rodině, vzdělávání romské menšiny, vzdělanostním šancím romských žáků a nerovnostem při přechodu na střední školu ve srovnání s majoritní populací. Dále jsou zde popsány důvody předčasného odchodu romských žáků ze středních škol a je vymezen termín Podpory s jejími změnami, které probíhaly v průběhu let do června roku 2011.

Cílem bakalářské práce je identifikace efektivnosti Podpory sociálně znevýhodněných romských žáků středních škol a studentů vyšších odborných škol. Pro získání potřebných dat byla zvolena metoda kvalitativního výzkumu, technika polostrukturovaného rozhovoru doplněná o sekundární analýzu dat. Výzkumný soubor tvořilo osm zástupců středních škol v Jihočeském kraji, kteří v minulosti žádali o Podporu.

Z výsledků výzkumu vyplývá, že všichni romští žáci žádají o Podporu ihned na začátku studia, většina z nich opakovaně, a to zvláště na každé období. Pokud romský žák splní dané podmínky pro přiznání Podpory, musí ještě splnit podmínky pro vyplacení Podpory. Poskytnutá dotace se proplácí zpětně, a to za období září až prosinec v prosinci a za období leden až červen v červnu. Nevyužité finanční prostředky se vrací zpět na MŠMT. Současně z výzkumu vyplývá, že vyplnění žádosti o Podporu není jednoduché. Počet romských žáků, kteří žádali o Podporu od ledna 2005 do června 2011, vykazuje sestupnou tendenci. Důvody nevyužití Podpory tvořily u více jak poloviny romských žáků špatný odhad nákladů na studium a současně nedoložení příslušných dokladů ke zpětnému proplacení, v 21 % bylo důvodem nevyužití Podpory ukončení studia žáka a zbytek tvořila neomluvená absence.

Předpokládá se, že by tato práce mohla posloužit jako zdroj informací pro širokou veřejnost, neboť Podpora, též nazývaná pozitivní diskriminace, je výrazným motivačním prvkem pro sociálně znevýhodněné romské žáky, pro které není snadné pokračovat v sekundárním vzdělávání. Současně by se tato práce mohla stát zdrojem výzkumu v dalších regionech.

Abstract

Topic: Support for Romany Secondary School Students

The theoretical part of this thesis is dealing with the differences in education in Romany families as compared to majority families, the education of the Romany minority, educational opportunities of Romany students and inequalities in the transition to high schools as compared with the majority population. Additionally, it describes the reasons for early drop out of Romany students from secondary schools and the concept of the Support is defined, as well as its changes that had taken place over the years till June 2011.

The objective of this thesis is to identify the effectiveness of the Support of socially disadvantaged Romany secondary school students and college students. To obtain the necessary data, the method of qualitative research was chosen, the technique of semi-structured interview supplemented by secondary data analysis. The research group consisted of eight representatives of secondary schools in the South Bohemian Region County who asked for the Support in the past.

The research results show that all Romany students apply for the Support at the outset of their studies, most of them repeatedly and separately for each period. If a Romany student meets the conditions for granting the Support, he/she must meet the conditions for the payment of the Support. The subsidy granted is paid retroactively in December, for the period from September to December, and in June, for the period from January to June. The unused finance is returned to the Ministry of Education. At the same time, the research suggests that completing the application form for the Support is not easy. The number of Romany students who applied for the Support from January 2005 to June 2011 shows a downward trend. The reasons for not using the Support included, in more than half of Romany children, an incorrect estimate of education costs and also a failure to submit the relevant documents for the retroactive payments; in 21 % of the cases the Support was not used due to drop out of the student, and the rest was due to unexcused absence.

It is expected that this thesis could serve as an information source for the general public because the Support, also called positive discrimination, is a powerful

motivational tool for socially disadvantaged Romany students for whom it is not easy to continue with their secondary education. At the same time, this thesis could become a source of research for other regions too.

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to – v nezkrácené podobě – v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných fakultou – elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 4. 5. 2012

.....

Gabriela Břečková

Poděkování

Děkuji Mgr. Aleně Kajanové, Ph.D. za odborné vedení, cenné připomínky a podněty, za věnovaný čas a trpělivost, které mi věnovala při konzultacích s mou bakalářskou prací. Mé poděkování patří i Katynce.

Obsah

Úvod	9
1 Současný stav.....	11
1.1 Romská menšina.....	11
1.2 Mediální obraz romské menšiny	13
1.3 Romská rodina.....	14
1.3.1 Romské dítě.....	17
1.4 Vzdělávání romské menšiny.....	18
1.4.1 Romský žák, romská žákyně.....	23
1.4.2 Vzdělanostní šance.....	24
1.4.3 Nerovnosti při přechodu na střední školy.....	25
1.4.4 Důvody předčasného odchodu romských žáků ze středních škol	27
1.4.5 Podpora romských žáků středních škol	28
1.4.5.1 Pozitivní diskriminace.....	32
2 Cíl práce a výzkumné otázky.....	33
2.1 Cíl práce.....	33
2.2 Výzkumné otázky	33
3 Metodika	34
3.1 Použitá metodika	34
3.2 Charakteristika výzkumného souboru	35
4 Výsledky.....	37
4.1 Identifikační údaje sledovaných středních škol.....	37
4.2 Žádost o účelovou dotaci.....	45
4.3 Úplata za školní stravování	48
4.4 Školní potřeby	48
4.5 Úplata za ubytování.....	49
4.6 Cestovné	50
4.7 Nadstandard školy	51
4.8 Názory na výši Podpory	51

4.9 Důvody nevyužití Podpory	52
4.10 Tendence využití Podpory v Jihočeském kraji	55
5 Diskuse	57
6 Závěr	66
7 Seznam použitých zdrojů	68
8 Klíčová slova.....	76
9 Přílohy.....	77

Úvod

V současné době se klade velký důraz na vzdělání, proto jsem se i já rozhodla v mém ne příliš typickém věku studentky zvýšit své vzdělání studiem na Jihočeské Univerzitě. V rámci přednášek Sociologie a Sociologie rodiny na podzim roku 2010 jsem se poprvé dozvěděla o existenci Podpory sociálně znevýhodněných romských žáků středních škol a studentů vyšších odborných škol¹, kterou vyhlašuje Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky² dvakrát ročně, vždy na konkrétní období. V rámci tohoto předmětu nám Mgr. Alena Kajanová, Ph.D. nabídla několik témat k zamyšlení s možností dalšího využití pro bakalářskou práci. V té chvíli pro mne téma týkající se Podpory, jejichž rodinám působí náklady spojené se středním nebo vyšším odborným vzděláváním finanční potíže, bylo to pravé téma pro mou bakalářskou práci.

Česká republika je kritizována za segregaci romských dětí ve speciálních školách a ve speciálních třídách na běžných základních školách.³ Ve speciálních školách jsou romské děti vzdělávány jako děti s mentálním postižením.⁴ Pokud jsou takto romské děti segregované, nedostává se jim adekvátního vzdělání. Poté, co absolvují i běžnou základní školu, čeká romské děti žijící ve vyloučených lokalitách většinou jiná dráha než velkou část jejich vrstevníků z majoritní společnosti. Mnoho romských dětí již dále ve vzdělání nepokračuje. V této souvislosti se nabízí mnoho otázek, které se týkají vzdělávání romských dětí a jejich následného uplatnění na trhu práce. Vzdělání romské menšiny se stává klíčem k jejímu lepšímu životu. Je třeba zajistit motivaci samotných dětí i rodičů ke vzdělávání a tuto motivaci můžeme vidět i v Podpoře, kterou stát nabízí romským žákům k vlastní realizaci. Rozhodla jsem se o identifikaci efektivnosti Podpory v rámci Jihočeského kraje, jelikož žiji v Českých Budějovicích. V kontextu s Podporou mne zajímalo několik otázek, které jsem se rozhodla v rámci mé bakalářské práce identifikovat. Zajímalo mne, v jaké fázi studia na střední škole žádají romští žáci

¹ dále jen „Podpora“

² dále jen „MŠMT“

³ ŘÍHOVÁ, Barbora. *iDNES.cz: Zprávy* [online]. 3. 3.2011 [cit. 2011-09-02]. Segregace a bezpráví. Rada Evropy opět kritizuje Česko kvůli Romům. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/segregace-a-bezprav-i-rada-evropy-opet-kritizuje-cesko-kvuli-romum-1cy-/domaci.aspx?c=A110303_161122_studium_bar.

⁴ ŘÍHOVÁ, Barbora. *iDNES.cz: Zprávy* [online]. 9. 4. 2011 [cit. 2011-09-02]. Jsi Rom, jdi do zvláštní školy. Praxe trvá, na vině jsou i testy inteligence. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/jsi-rom-jdi-do-zvlastni-skoly-praxe-trva-na-vine-jsou-i-testy-inteligence-1qm-/studium.aspx?c=A110401_153423_studium_bar.

o Podporu, jak se vyvíjí tendence využití Podpory v Jihočeském kraji a jaké jsou případné důvody nevyužití Podpory. Může dojít ke zneužití Podpory a existuje kontrola jejího využívání?

Tato problematika nebyla dosud zkoumána. Téma sociální exkluze romské menšiny, které přímo souvisí se vzděláváním romských dětí, následně i se vzděláním romské menšiny a tím s inkluzí do většinové společnosti je téma v současné době poměrně často diskutované.

1 Současný stav

1.1 Romská menšina

Podle kvalifikovaných odhadů je počet příslušníků romské menšiny v České republice 200 až 250 tisíc. Při sčítání lidu v roce 2001 se přihlásilo k romské národnosti 11.746 osob.⁵ V roce 2011 se při sčítání lidu přihlásilo k romské národnosti 5.199 osob.⁶ Přestože je romská menšina největší etnickou menšinou v České republice, přesný odhad počtu příslušníků této menšiny je nemožný, protože neexistuje jiný systém evidence než sčítání lidu.⁷

V poválečném období bylo z hlediska společnosti na romskou menšinu nazývanou též Cikáni nahlíženo jako na odlišnou skupinu obyvatel.⁸ Komunistická společnost je nepovažovala ani za etnickou skupinu, ale za „sociálně a kulturně zaostalé obyvatelstvo cikánského původu.“ Cílem totalitní politiky byla adaptace, rychlá asimilace a postupné splynutí s ostatním obyvatelstvem. V současné době je zdůrazněn hlavně sociální aspekt této „problematiky“, přestože nejde jen o problém romské menšiny, ale i většinové společnosti. Objevuje se pojem sociálně vyloučená komunita, problém spojený se zařazováním romské menšiny, tedy zařazování dle typu lokality, ne podle skutečné sociálně-společenské vyloučenosti. Eva Davidová⁹ si zde klade otázku, jaká jsou kritéria sociální vyloučenosti a sociální zaostalosti.

⁵ JIRASOVÁ, Martina; POSPÍŠIL, Milan a SULITKA, Andrej. Situace národnostních menšin v České Republice: Národnostní menšiny v České republice. In ŠÍŠKOVÁ, Tatjana. *Výchova k toleranci a proti rasismu: [multikulturní výchova v praxi]*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2008. s. 109. ISBN 978-80-7367-182-2.

⁶ *Sčítání lidu, domů a bytů* [online]. 31. 3. 2012 [cit. 2012-31-03]. Obyvatelstvo podle národnosti v krajích. Dostupné z: http://vdb.czso.cz/sldbvo/#!stranka=podle-tematu&tu=30561&th=&v=&vo=H4sIAAAAAAAAAAFvzloG1ulhBMCuxLFGvtCQzR88jsTjDN7GAIf3WwcNiCReZGZjcGLhy8hNT3BKTS_KLPBk4SzKKUosz8nNSKgrsHRhAgKecA0gKADF3CQNnaLBrUIBjkKNvcSFDHQMDhhqGCqCiYA__cLCiEgZGvxIGdg9_Fz__EMeCEgY2b38XZ89gIIVLxTHEP8wx2NEFJM4ZHOIY5u_t7-MJ1OIP5IdEBkT5OwU5RgH5IUB9fo4ePq4uIDtZSxhYw1yDolzhXstJzEvX88wrSU1PLRJ6tGDJ98Z2CyYGRk8G1rLEnNLUiiIGAYQ6v9LcpNSitjVTZbmnPOhmAjq44D8QIDDwAK10C_KF2coe4ugU6uPtWMLA4eni6hcSEAZ0Fk-wj4ulgaVBQKiud1AFAPcW8qZgAQAA&vseuzemi=null&void=-

⁷ MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003. s. 190. ISBN 80-7178-549-0.

⁸ DAVIDOVÁ, Eva. Mezigenerační změna: ke ztrátě dvou generací Romů v uplynulém půlstoletí (v důsledku poválečné migrace a asimilačních tlaků v 50. – 80. letech 20. století). In JAKOUBEK, Marek, ed. a JAKOUBKOVÁ BUDILOVÁ, Lenka, ed. *Cikánské skupiny a jejich sociální organizace*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009. s. 238-259. Etnologická řada; sv. č. 1. ISBN 978-80-7325-178-9.

⁹ DAVIDOVÁ, Eva. Mezigenerační změna: ke ztrátě dvou generací Romů v uplynulém století (v důsledku poválečné migrace a asimilačních tlaků v 50. - 80. letech 20. století). In JAKOUBEK, Marek, ed. a JAKOUBKOVÁ BUDILOVÁ, Lenka, ed.

I Tomáš Sirovátka¹⁰ hovoří o sociálním vyloučení a chudobě romské menšiny v České republice, kdy tento problém je spojován se sociálně vyloučenými lokalitami, takzvanými ghety. Ovšem problém sociálního vyloučení, ve kterém se nachází a do kterého se dostává významná část české romské menšiny, se neomezuje jen na sociálně vyloučené lokality. Lidé, kteří jsou dlouhodobě bez zaměstnání, a tím pádem závislí na dávkách sociální podpory a péče, chybí jim sociální kapitál a dovednosti pro životní dráhu, která je v naší společnosti uznávána za úspěšnou, tak takoví lidé nežijí jen pohromadě v územně vymezených enklávách.¹¹ Současně se můžeme setkat s „romskou problematikou“ v takové podobě, že s tím kdo je považován za příslušníka romské menšiny, tak je s ním automaticky nakládáno jako s „nepřizpůsobivým“. Takový člověk se může dostat do situace, kterou nezvládá, a postupně se mezi „nepřizpůsobivé“ i dostává. Příkladem může být situace, kdy lidé, kteří čekají na přidělení bytu od obce a jsou svým vzezřením zařazeni mezi romskou menšinu, jsou úřadem umístěni mezi „nepřizpůsobivé“.¹²

Vzhledem k tomu, že ani dříve v historii romská menšina nebyla jednotným celkem, ale vždy určitými příbuzenskými celky, zůstává nedořešený problém, jak z hlediska majoritní společnosti romskou menšinu nazývat. Název romská menšina či minorita je správný pouze ve vztahu s většinou. Termín romská národnost označuje pouze ty, kteří se při sčítání lidu přihlásili ke své národnosti. Marek Jakoubek¹³ přináší upravený text Antonína Ferka, který uvádí, že všichni se musíme odpoutat od přežitků, zapomenout na představu, že národ je něco přirozeného, a snažit se o budování lepší společnosti, kde si všichni budou rovni, bez ohledu na barvu pleti, kdo co má či nemá rád, kdo komu a v co věří. Musíme připustit, že národ a tradice jsou pouhým konstruktem. Musíme se naučit žít spolu podle nových ne všem vyhovujících pravidel a

Cikánské skupiny a jejich sociální organizace. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009. s. 260-266. Etnologická řada; sv. č. 1. ISBN 978-80-7325-178-9.

¹⁰ MORAVEC, Štěpán. Nástin problému sociálního vyloučení romských populací. In HIRT, Tomáš, ed. a JAKOUBEK, Marek, ed. *„Romové“ v osidlech sociálního vyloučení*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. s. 21. ISBN 80-86898-76-8.

¹¹ MORAVEC, Štěpán. Nástin problému sociálního vyloučení romských populací. In HIRT, Tomáš, ed. a JAKOUBEK, Marek, ed. *„Romové“ v osidlech sociálního vyloučení*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. s. 22. ISBN 80-86898-76-8.

¹² MORAVEC, Štěpán. Nástin problému sociálního vyloučení romských populací. In HIRT, Tomáš, ed. a JAKOUBEK, Marek, ed. *„Romové“ v osidlech sociálního vyloučení*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. s. 26. ISBN 80-86898-76-8.

¹³ JAKOUBEK, Marek. Rivalita identit: Cigán versus romský národ. In JAKOUBEK, Marek, ed. *Cikáni a etnicita*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2008. s. 144-164. ISBN 978-80-7387-105-5.

to pravidel rovnosti a tolerance. Antonín Ferko nechápe, proč se romisti snaží o ustanovení romské národnostní menšiny v občanské společnosti v době, kdy se celá Evropa transformuje do společnosti, kde nezáleží na tom, jaké jsem národnosti, ale kde jsem se narodil a kde žiji.¹⁴ Navrhuje založit ne národnostní menšinu, ale „Spolek přátel romské kultury“.

1.2 Mediální obraz romské menšiny

Posledních několik let formují média, především večerní zpravodajství, ale i novinové a internetové články, mínění většinové společnosti o romské menšině. Mluví se o ní jako o nepřizpůsobivých či sociálně vyloučených obyvatelích. Obvyklou představou obyčejného člověka, který nezná osobně žádného příslušníka romské menšiny, je obraz nepřizpůsobivé a lenivé osoby, která nepracuje, je živa pouze ze sociálních dávek a své děti do školy buď neposílá, anebo se romské děti stejně špatně učí.¹⁵

V září 2010 ministr školství, tělovýchovy a mládeže Josef Dobeš uvedl, že jediná cesta ze současné situace romské menšiny je zvýšení jejich vzdělanosti.¹⁶ Podle něj je problém vzdělanosti romské populace velmi velký, jelikož je mnoho romských dětí nesprávně zařazováno do speciálních škol a to často jenom proto, že neumí dobře česky. Společně s ministrem práce a sociálních věcí Jaromírem Drábkem představil nový program v Ústeckém kraji. Zde žije početná komunita romské menšiny a jejich děti dosahují vysoké absence ve škole. Oba ministři chtějí, aby rodiny, jejichž děti nebudou chodit do školy, přišly o část sociálních dávek. Od tohoto programu si Josef Dobeš a Jaromír Drábek slibují zvýšení vzdělanosti romských dětí, a tím i jejich lepší uplatnění na trhu práce.

¹⁴ JAKOUBEK, Marek. Rivalita identit: Cigán versus romský národ. In JAKOUBEK, Marek, ed. *Cikáni a etnicita*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2008. s. 144-164. ISBN 978-80-7387-105-5.

¹⁵ např. *Lidovky.cz - zpravodajský server Lidových novin* [online]. 8. 4. 2009 [cit. 2011-09-12]. Romským dětem 9 let k ukončení ZŠ nestačí. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/romskym-detem-9-let-k-ukonceni-zs-nestaci-ffg-/ln_domov.asp?c=A090408_141415_ln_domov_val. ISSN 1213-1385.

¹⁶ *Lidovky.cz - zpravodajský server Lidových novin* [online]. 6. 9. 2010 [cit. 2011-09-12]. Rodiny záškoláků nedostanou dávky. Stát tak chce zvýšit vzdělanost Romů. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/rodiny-zaskolaku-nedostanou-davky-stat-tak-chce-zvysit-vzdelanost-romu-14j-/ln_domov.asp?c=A100906_172551_ln_domov_pks. ISSN 1213-1385.

Koncem léta roku 2011 se znovu začalo mluvit o nepřizpůsobivé romské menšině na Šluknovsku. V souvislosti s probíhajícími událostmi někdejší ministr pro lidská práva a menšiny Michael Kocáb vyzval vládu k naplňování Národního akčního plánu inkluzivního vzdělávání. Základním cílem je zvýšit míru inkluzivního pojetí vzdělávání v českém vzdělávacím systému. Konečným cílem plánu je pak působit preventivně proti sociální exkluzi jednotlivců i celých sociálních skupin a přispět k úspěšné integraci jedinců s postižením či znevýhodněním do společenských, politických a ekonomických aktivit občanské společnosti.¹⁷ Podle Michaela Kocába by se také Vláda měla řídit Konceptí romské integrace na období 2010 – 2013. Ta určuje, jaké kroky má veřejná správa v této oblasti přijmout. Dále uvedl, že současná vláda tento dokument nenaplnuje. Následně vládu mimo jiné vyzval k důslednému a koordinovanému naplňování své politiky v oblasti romské integrace, zejména Koncepti romské integrace na období 2010 – 2013.

1.3 Romská rodina

Eva Davidová¹⁸ považuje rodinu za základní instituci, která je výchozí pro romské společenství. Význam romské rodiny je pro socializaci, akulturaci, citový a společenský život romské menšiny zpravidla větší, než je tomu u majoritní společnosti. Současně však uvádí, že na romskou rodinu stále více působí současné trendy a vzorce chování majoritní společnosti, které její roli oslabují. V současné době prochází romská rodina významnými změnami, a to pozitivními i negativními. Dále dodává,¹⁹ že ve výzkumu provedeném Evou Davidovou a Stanislavem Matulayem se potvrdilo, že příbuzenství, rod i širší rodinné vztahy jsou u většiny příslušníků romské menšiny dodnes

¹⁷ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky [online]. 2006, 16. 9. 2010 [cit. 2011-09-14]. Národní akční plán inkluzivního vzdělávání. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/socialni-programy/narodn-akcni-plan-inkluzivniho-vzdelavani>.

¹⁸ DAVIDOVÁ, Eva a UHEREK, Zdeněk. Romské obyvatelstvo v České a Slovenské republice ve vývojových souvislostech: Romská rodina ve vývojových souvislostech. In DAVIDOVÁ, Eva a kol. *Kvalita života a sociální determinanty zdraví u Romů v České a Slovenské republice*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2010. s. 52-59. ISBN 978-80-7387-428-5.

¹⁹ DAVIDOVÁ, Eva a MATULAY, Stanislav. Romské obyvatelstvo v České a Slovenské republice ve vývojových souvislostech: Současné změny v postavení a roli ženy, muže, mládeže a starších lidí v rámci romské komunity a rodiny. In DAVIDOVÁ, Eva a kol. *Kvalita života a sociální determinanty zdraví u Romů v České a Slovenské republice*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2010. s. 66. ISBN 978-80-7387-428-5.

významnější než jejich párová rodina. V této oblasti se udrželo mnohem více společenských funkcí, než je tomu u neromského společenství.

Výchova v romské rodině je oproti české rodině odlišná. V českých rodinách je kladen velký důraz na výchovu k samostatnosti, dítě si zvnitřňuje zprvu vnější normy a tak si buduje páteř své budoucí osobnosti. Romské dítě toto zvnitřňování nepotřebuje, svůj život stráví mezi spoustou příbuzných, proto se nikdy nemusí rozhodovat samo za sebe. Místo individuality se v romské rodině klade důraz na úctě ke starším, místo schopnosti prosadit se, zvyk podřizovat se skupině.²⁰ Je zde samozřejmostí solidarita se všemi, kdo patří do rodiny. Rodina je jediným zdrojem bezpečí a zárukou uspokojení všech potřeb, především psychických.²¹

Marek Jakoubek²² uvádí, že vědět kdo jsem „já“ znamená pro nositele tradiční romské kultury znát své místo v příbuzenské struktuře a vytvořit „já“ znamená sobě adekvátní pozici v této síti nalézt. „Já“ dává zde smysl až v rámci rodiny. Znamená to, že identita není chápána jako nezávislost jedince, ale jako určitá pozice v rámci rodiny, tudíž jedinec je v podstatě od své rodiny neoddělitelný. Jedinec v tradiční romské kultuře neznámá nic, romská rodina nepodporuje fyzickou sílu či um jednotlivce, sílu má pouze rodina, i když prostřednictvím jednotlivce. Marek Jakoubek²³ dodává, že odchýlení se od této normy je ve společenstvích nositelů tradiční romské kultury téměř nemožné. Rodinná výchova v romských rodinách vychovává jedince na rodině celoživotně závislé, materiálně i psychicky.²⁴ Rodina je ve společenstvích nositelů tradiční romské kultury institucí, která je zaměřena především na redistribuci. To znamená, že každý individuální vzestup je přerozdělen mezi spoustu příbuzných. Toto se odráží i v nechuti chození do práce, jelikož jejich osobní výdělek je okamžitě

²⁰ SEKYT, Viktor. Situace národnostních menšin v České Republice: Odlišnost mentality Romů a původ těchto odlišností. In ŠIŠKOVÁ, Tatjana, ed. *Výchova k toleranci a proti rasismu: [multikulturní výchova v praxi]*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2008. s. 128. ISBN 978-80-7367-182-2.

²¹ SEKYT, Viktor. Zvláštnosti romských dětí. In ŠIŠKOVÁ, Tatjana, ed. *Výchova k toleranci a proti rasismu: [multikulturní výchova v praxi]*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2008. s. 214-222. ISBN 978-80-7367-182-2.

²² JAKOUBEK, Marek. Romská kultura – jedna z výrazných determinantů chudoby a ekonomického neúspěchu Romů. In KALEJA, Martin, ed. a KNEJP, Jan, ed. *Mluvíme o Romech = Aven vakeras pal o Roma*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009. s. 79. ISBN 978-80-7368-708-3.

²³ JAKOUBEK, Marek. Romská kultura – jedna z výrazných determinantů chudoby a ekonomického neúspěchu Romů. In KALEJA, Martin, ed. a KNEJP, Jan, ed. *Mluvíme o Romech = Aven vakeras pal o Roma*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009. s. 79. ISBN 978-80-7368-708-3.

²⁴ JAKOUBEK, Marek. Romská kultura – jedna z výrazných determinantů chudoby a ekonomického neúspěchu Romů. In KALEJA, Martin, ed. a KNEJP, Jan, ed. *Mluvíme o Romech = Aven vakeras pal o Roma*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009. s. 80. ISBN 978-80-7368-708-3.

přerozdělen mezi ostatní členy rodiny. Mizí samozřejmě motivace přijmout jakékoli zaměstnání.²⁵ Nabízí se myšlenka, že jestliže zástupce romské menšiny dopředu ví, že pokud získá dobře placenou práci, bude se muset o svou mzdu rozdělit se všemi členy rodiny, i s těmi, kteří nepracují, přestože by mohli, nemá snahu pracovat více než ostatní členové rodiny.²⁶ Marek Jakoubek²⁷ shrnuje dle Viktora Sekyty²⁸, že je možno říci, že vysoká romská nezaměstnanost není způsobena pouze rasismem potenciálních zaměstnavatelů, systémem sociálních dávek, ale i vlastností příslušníků romské menšiny, které si oni sami jinak vysoce cení – romstvím. Některé prvky tohoto romství jsou přímo v protikladu s tím, co se považuje v české společnosti za nezbytné vlastnosti dobrého pracovníka. Zaměstnavatelé se sice dopouštějí diskriminace, když negativní zkušenost s jedním nebo dvěma romskými pracovníky zobecňují na ostatní, chovají se však naprosto racionálně. Jakoubek dále vidí problém v tom, že specifický typ romské rodiny znevýhodňuje své participanty při snaze o úspěch v majoritní společnosti.

David Urban a Alena Kajanová²⁹ se na základě vlastního výzkumu domnívají, že v posledních deseti až dvaceti letech došlo k významnému negativnímu posunu v romských rodinách, především převzetí negativních aspektů majoritního stylu života. Dochází k významnému nárůstu neúplných romských rodin, především s absencí otce. Tyto neúplné rodiny mohou být jednou z příčin zvyšujícího se zastoupení sociálně-patologických jevů v těchto komunitách. A jestliže byla romská rodina dávána za příklad v sociální soudržnosti svých členů, byla příkladem v kolektivní a bezbřehé péči o děti, byla příkladem tradicemi, hierarchií, úctou ke starým lidem a byla prolnta konceptem „romipen“ – romstvím, tak v současné době se stává tento pojem

²⁵ JAKOUBEK, Marek. Romská kultura – jedna z výrazných determinant chudoby a ekonomického neúspěchu Romů. In KALEJA, Martin, ed. a KNEJP, Jan, ed.. *Mluvme o Romech = Aven vakeras pal o Roma*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009. s. 82. ISBN 978-80-7368-708-3.

²⁶ JAKOUBEK, Marek. Romská kultura – jedna z výrazných determinant chudoby a ekonomického neúspěchu Romů. In KALEJA, Martin ed. a KNEJP, Jan, ed.. *Mluvme o Romech = Aven vakeras pal o Roma*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009. s. 83. ISBN 978-80-7368-708-3.

²⁷ JAKOUBEK, Marek. Romská kultura – jedna z výrazných determinant chudoby a ekonomického neúspěchu Romů. In KALEJA, Martin ed. a KNEJP, Jan, ed. *Mluvme o Romech = Aven vakeras pal o Roma*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009. s. 84. ISBN 978-80-7368-708-3.

²⁸ SEKYT, Viktor. Romské tradice a jejich konfrontace se současností (romství jako znevýhodňující faktor). In JAKOUBEK, Marek, ed. a HIRT, Tomáš, ed. *Romové: kulturologické etudy: (etnopolitika, přibuzenství a sociální organizace)*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2004. s. 188-217. ISBN 80-86473-83-X.

²⁹ URBAN, David a KAJANOVÁ, Alena. Romské obyvatelstvo v České a Slovenské republice ve vývojových souvislostech: Další výsledky výzkumného šetření k tématu postavení jednotlivých členů romské rodiny a domácnosti. In DAVIDOVÁ, Eva a kol. *Kvalita života a sociální determinanty zdraví u Romů v České a Slovenské republice*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2010. s. 68-70. ISBN 978-80-7387-428-5.

prezentovaný pouze v kruzích romské elity, zaznívá častěji z úst antropologů a etnografů než samotné romské menšiny. Současná mládež přestává ctít své „romipen“ jako soustavu starých romských hodnot. Objevují se také případy umisťování romských dětí do kojeneckých ústavů či dětských domovů i umisťování romských seniorů do domovů pro seniory.

Změna v postavení romské ženy vůči romskému muži má tendenci směřovat k rovnocennosti, především u mladší generace, přestože primární role romské ženy je stále péče o domácnost a děti. Také požadavky kladené na romské děti se odlišují, převážně generačně. Na současnou mladou generaci nejsou kladeny téměř žádné požadavky, romská rodina vždy upřednostňovala volnost a lásku k dětem, ale postupem času toto vymezení přesáhlo bariéry povinností a také úcty ke starším členům rodiny ze strany dětí. Nejpomaleji se však mění postavení starých lidí v romské rodině, zůstává zachován rozměr úcty k nim a také rozhodovací právo ve věcech týkajících se rodinného života.³⁰ Stanislav Matulay, David Urban a Alena Kajanová³¹ výzkumem potvrdili, že relativně nejmenší změny v postavení mužů, žen, dětí, mládeže a starších lidí v rámci zkoumaných rodin romské menšiny nastaly v rodinách a komunitách nižších stratifikačních vrstev, to znamená v romských osadách na Slovensku a v sociálně vyloučených lokalitách v České republice.

1.3.1 Romské dítě

Romské matky se starají o kojence s velkou láskou, něhou, pomocí častých dotyků a pohazení. Množství dotyků slouží ke komunikaci, ke které nejsou potřeba slova. Romská maminka zná mimiku i pantomimiku svého dítěte, má s ním telepatickou vazbu, tudíž není ani zapotřebí slov. V důsledku toho začínají romské děti mluvit

³⁰ URBAN, David a KAJANOVÁ, Alena. Romské obyvatelstvo v České a Slovenské republice ve vývojových souvislostech: Další výsledky výzkumného šetření k tématu postavení jednotlivých členů romské rodiny a domácnosti. In DAVIDOVÁ, Eva a kol. *Kvalita života a sociální determinanty zdraví u Romů v České a Slovenské republice*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2010. s. 68-70. ISBN 978-80-7387-428-5.

³¹ MATULAY, Stanislav, URBAN, David a KAJANOVÁ, Alena. Romské obyvatelstvo v České a Slovenské republice ve vývojových souvislostech: Změny v postavení mužů a žen, dětí, mládeže a starších lidí v rámci zkoumaných rodin romské minority. In DAVIDOVÁ, Eva a kol. *Kvalita života a sociální determinanty zdraví u Romů v České a Slovenské republice*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2010. s. 67-68. ISBN 978-80-7387-428-5.

později. Pro život v komunitě je takováto jazyková výchova dostačující, ovšem již nedostatečná pro potřebu školy. Romské dítě má malou slovní zásobu, slova jsou obecná, mnohoznačná a pojmy nepřesné. Mimo špatné slovní vybavy přicházejí romské děti do školy s jinými návyky kázně a pořádku. Malé romské děti nejsou vedeny k sebeobsluze, přičemž chlapci se k samostatnosti v sebeobsluze neučí vůbec.³² O vše se stará matka nebo starší sestra. Starší sestra dělá téměř vše za ostatní a v důsledku toho nemá dostatek času na sebe, ani na přípravu do školy. Viktor Sekyt³³ poukazuje na to, že přestože jsou v romských rodinách vztahy přísně hierarchizovány, to znamená nezbytnou úctu ke staršímu, má přesto slovo každého, i malého dítěte, stejnou váhu. Děti jsou tedy vychovávány nebát se říct svou myšlenku, ani nečekat na udělení slova. Takové dítě se pak ve škole jeví jako nevychované a drzé.

Mnohé děti dnes nemají žádné mantinely, výchova je příliš liberální, dá se říci, že se to týká jak romských, tak i neromských dětí. Romské děti tedy vyrůstají v rámci romské výchovy, která je již mnohde více než narušena, bez jakýchkoliv norem či zásad. Romské dítě vyrůstá s vědomím, že všechno může, a že na něj nikdo nemůže. Miriam Prokešová³⁴ v této souvislosti konstatuje, že je nutné vést děti k zodpovědnosti za sebe sama, vést k plánování svého života a svých činností a zároveň vést romské rodiče k dodržování norem a zásad majoritní společnosti.

1.4 Vzdělávání romské menšiny

Rodiče romských dětí se domnívají, že vzdělání je výhradně v rukou školy a od učitelů očekávají, že zvládnou výchovně řešit i problémové situace, které se netýkají přímo školy. Současně svým dětem neposkytují podnětné vzory, které by směřovaly ke vzdělávání. Také je nemotivují k pokračování své vzdělanostní dráhy v sekundárním

³² SEKYT, Viktor. Zvláštnosti romských dětí. In ŠÍŠKOVÁ, Tatjana, ed. *Výchova k toleranci a proti rasismu: [multikulturální výchova v praxi]*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2008. s. 217. ISBN 978-80-7367-182-2.

³³ SEKYT, Viktor. Zvláštnosti romských dětí. In ŠÍŠKOVÁ, Tatjana, ed. *Výchova k toleranci a proti rasismu: [multikulturální výchova v praxi]*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2008. s. 215-216. ISBN 978-80-7367-182-2.

³⁴ PROKEŠOVÁ, Miriam. *Romové, otázky a hledání odpovědí*. Vyd. 1. Ostrava: Repronis, 2010. 101 s. ISBN 978-80-7329-249-2.

školských, mnohdy i proto, že nejsou schopni poskytnout svým dětem materiální podporu.³⁵

Dle Viktora Sekyty³⁶ je nejčastější chybou, které se pedagogové dopouštějí, předpoklad, že romské dítě je v podstatě stejné jako české dítě, jen poněkud „zaostalé“. Romské děti často neuspějí již v první třídě základní školy, musí ji opakovat nebo jsou přeřazeny do speciální školy. Absolvování speciální školy celoživotně stigmatizuje a omezuje výběr dalšího vzdělávání, přestože intelektové vlastnosti některých romských dětí jsou průměrné či nadprůměrné. V této souvislosti je Česká republika často kritizována za neoprávněné zařazování romských dětí do speciálních škol. Romské děti jsou poté vzdělávány jako děti s mentálním postižením a navíc školy získávají peníze na neoprávněných dotacích.³⁷

Čtíbor Nečas³⁸ se zmiňuje o testech, které zjišťují školní zralost romských dětí a podle těchto testů jsou děti zařazeny buď do normální, nebo do speciální školy. Tyto testy nezohledňují etnické a kulturní odlišnosti malých romských dětí. Někdy však i sami rodiče vyžadují přesunutí romského dítěte do speciální školy, neboť jejich děti se tam cítí lépe, mají zde početní převahu a i bez větší námahy předčí ve školních úspěších neromské žáky. Rodiče často nemohou dítěti pomoci se školní přípravou, nechtějí, aby byly na dítě kladeny vysoké nároky, a také se díky větší koncentraci romských dětí na speciálních školách nesetkávají tak často s diskriminací.³⁹

Jana Pačinková⁴⁰ ze sdružení IQ Roma servis uvádí, že mnohé romské děti přicházejí na střední školy ze segregovaných základních škol, kde na ně učitelé kladli nižší nároky. Zátěž na nové škole je vyděsí a kvůli tomu dost žáků školu nebo učiliště

³⁵ KALEJA, Martin. Sociální a multikulturní aspekty v kontextu edukace romských žáků. In KALEJA, Martin, ed. a KNEJP, Jan, ed. *Mluvíme o Romech = Aven vakeras pal o Roma*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009. s. 116. ISBN 978-80-7368-708-3.

³⁶ SEKYT, Viktor. Zvláštnosti romských dětí. In ŠÍŠKOVÁ, Tatjana, ed. *Výchova k toleranci a proti rasismu: [multikulturní výchova v praxi]*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2008. s. 214. ISBN 978-80-7367-182-2.

³⁷ *Lidovky.cz - zpravodajský server Lidových novin* [online]. 16. 11. 2010 [cit. 2011-09-12]. Zdravé romské děti učily školy jako postižené, přišly si na 7,5 milionů. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/zdrave-romske-deti-ucily-skoly-jako-postizene-prisly-si-na-7-5-milionu-12m-/ln_domov.asp?c=A101116_154208_ln_domov_ter. ISSN 1213-1385.

³⁸ NEČAS, Čtíbor. *Romové v České republice včera a dnes*. 5., dopl. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002. s. 111. ISBN 80-244-0497-4.

³⁹ KAJANOVÁ, Alena a URBAN, David. Romská menšina v České republice: Sociálně zdravotní situace Romů v ČR v současnosti. In KAJANOVÁ, Alena et al. *Sociální práce s etnickými a menšinovými skupinami: etnické, marginální a rizikové skupiny*. 1. vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, 2009. s. 47-51. ISBN 978-80-7394-181-9.

⁴⁰ *Novinky.cz* [online]. 15. 3. 2011 [cit. 2011-09-12]. Mezi středoškoláky v Brně přibývá Romů, dost jich však studium nedokončí. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/veda-skoly/227744-mezii-stredoskolaky-v-brne-pribyva-romu-dost-jich-vsak-studium-nedokonci.html>.

opouští. Mnoho škol zavedlo pedagogické nástroje podporující romské žáky a tím dochází k jejich přesměrování ze speciálních na základní školy. Školy jsou vstřícnější k romským žákům například tím, že atmosféra je uvolněnější, toleruje se vyšší počet absencí, dochází ke zmírnění požadavků na žáky. Bohužel tím ale dochází i ke snížení konkurenceschopnosti na pracovním trhu a hlavně k segregaci. Romští rodiče si často neuvědomují nízkou kvalitu výuky v komunitních školách a současně nemají tyto rodiče motivaci pro hledání lepších škol.⁴¹ Motivace ke vzdělání je u romských rodičů často velmi nízká, ať už z důvodu možnosti ztráty vzdělaného příslušníka rodiny či z finančních důvodů. Proto je nutné tyto rodiče motivovat, jako například finanční podporou při přestupu dětí ze základní na střední školu.

Marek Jakoubek⁴² spatřuje klíč k úspěchu romské menšiny v české společnosti ve školním vzdělávání, které je však v ostrém konfliktu s principy romské rodiny, kdy často odrazují své děti od dosažení vyššího vzdělání, jelikož nemají zájem na školním vzdělávání svých dětí. Tomáš Sirovátka⁴³ připomíná, že nízké vzdělání a posléze i kvůli nízkému vzdělání omezený přístup na trh práce otvírají spirálu sociálního vyloučení. V tomto kruhu se řetězí a posilují další nepříznivé faktory jako chudoba, dluhy nebo závislost na systému sociálních dávek. A míru sociálního vyloučení potvrzují rozdíly ve školním vzdělávání romské menšiny a majority. Dle Tomáše Sirovátky⁴⁴ mohou přispět k sociálnímu začlenění romského etnika komplexně pojatá opatření. Je třeba jasně garantovat práva romské menšiny a ochranu těchto práv, je nezbytná podpora zastoupení romské menšiny ve státní správě a samosprávě, také podpora aktivit rozvíjejících romskou kulturu a zvláštní příprava pedagogů. Dále uvádí, že podstatný pozitivní obrat může přinést komplex opatření v rámci vyrovnání příležitostí v řadě oblastí života romské menšiny a majority, která jsou podpořena dostatečnými finančními prostředky tam, kde to je potřebné. Z dlouhodobého hlediska je

⁴¹ HŮLOVÁ, Kateřina a STEINER, Jakub. Romové na trhu práce. In HIRT, Tomáš, ed. a JAKOUBEK, Marek, ed. „Romové“ v osídlech sociálního vyloučení. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. s. 96. ISBN 80-86898-76-8.

⁴² JAKOUBEK, Marek. Romská kultura – jedna z výrazných determinantů chudoby a ekonomického neúspěchu Romů. In KALEJA, Martin, ed. a KNEJP, Jan, ed. *Mluvme o Romech = Aven vakeras pal o Roma*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009. s. 83. ISBN 978-80-7368-708-3.

⁴³ In NAVRÁTIL, Pavel a kol. *Romové v české společnosti*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003. s. 161. ISBN 80-7178-741-8.

⁴⁴ SIROVÁTKA, Tomáš. Sociální vyloučení Romů v perspektivě výzkumu: Závěr. In NAVRÁTIL, Pavel a kol. *Romové v české společnosti*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003. s. 162-165. ISBN 80-7178-741-8.

nejvýznamnější vzdělávání, jakož i podpora studia romské mládeže na středních a vysokých školách.

Podle Jany Pačinkové⁴⁵ také romské děti mnohdy studium neláká, protože si řeknou, že kvůli jejich etnickému původu je ani s výučním listem stejně nikdo nezaměstná⁴⁶ a potvrdila, že v praxi na diskriminaci často narážejí. Dále zdůrazňuje hlavní smysl poradenských lekcí: „*V romských rodinách se neklade příliš velký důraz na vzdělání, s dětmi proto mluvíme o tom, proč je pro ně škola důležitá.*“⁴⁷ Romské děti často nedokážou zaujmout vlastní postoj k tomu, v čem jsou ve škole dobré a jak to mohou využít v navazujícím studiu, současně nejsou zvyklé na kolektiv neromských dětí a těžko se adaptují na zvýšené nároky při studiu na škole vyššího stupně. A protože se jim nedaří, odcházejí romské děti ze studia předčasně. Najdeme zde i zmínku o „luxusu“ střední školy, vzhledem k tomu, že romské děti musí přispívat do rodinného rozpočtu.

Pomohlo by vyučování romštiny na školách? MŠMT chce podporovat vzdělávání etnických menšin a to výukou romštiny na školách. Romština by se měla vyučovat prostřednictvím nepovinného předmětu, přičemž by se neromští žáci i učitelé současně seznámili s romštinou, romskou kulturou a historií.⁴⁸ Na jazykovou bariéru u romských dětí poukazuje i Eva Šotolová.⁴⁹ Většina majoritní společnosti tuto skutečnost podceňuje, přičemž odlišnost gramatická i sémanticko-lexikální romského jazyka od českého jazyka je podstatná a může se stát příčinou neúspěchu ve vzdělávacím procesu.

Podle Viktora Seky⁵⁰ má romská menšina způsob dorozumívání společný s Indý a je tou překážkou, jež brání romským dětem v dosahování školních úspěchů. Indické jazyky mají oproti evropským jazykům nápadné množství citoslovcí, onomatopoií

⁴⁵ Novinky.cz [online]. 15. 3. 2011 [cit. 2011-09-12]. Mezi středoškoláky v Brně přibývá Romů, dost jich však studium nedokončí. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/veda-skoly/227744-mezí-stredoskolaky-v-brne-pribyva-romu-dost-jich-vsak-studium-nedokonci.html>.

⁴⁶ například *Britské listy* [online]. 19. 9. 2011 [cit. 2011-09-20]. Romy do práce prostě nechceme. Dostupné z: <http://www.blisty.cz/art/60301.html>. ISSN 1213-1792.

⁴⁷ Novinky.cz [online]. 15. 2. 2011 [cit. 2011-09-12]. Mladí Romové mají cestu na střední školy obtížnější, pomáhá IQ Roma servis. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/veda-skoly/225195-mladi-romove-maji-cestu-na-stredni-skoly-obtiznejsi-pomaha-iq-roma-servis.html>.

⁴⁸ PROCHÁZKOVÁ, Martina. *iDNES.cz : Zprávy* [online]. 17. 3. 2010 [cit. 2011-09-12]. Učme romštinu na školách, navrhuje ministerstvo školství. Dostupné z WWW: <http://zpravy.idnes.cz/ucme-romstinu-na-skolach-navrhuje-ministerstvo-skolstvi-pm8-studium.aspx?c=A100317_080318_studium_taj>.

⁴⁹ ŠOTOLOVÁ, Eva. *Vzdělávání Romů*. Vyd. 3. Praha: Karolinum, 2008. s. 69. ISBN 978-80-246-1524-0.

⁵⁰ SEKYT, Viktor. Situace národnostních menšin v České Republice: Odlišnost mentality Romů a původ těchto odlišností. In ŠÍŠKOVÁ, Tatjana, ed. *Výchova k toleranci a proti rasismu: [multikulturní výchova v praxi]*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2008. s. 123. ISBN 978-80-7367-182-2.

(zvukomaleb) a mnohoznačně četná slova. Doslovný zápis rozhovoru vyžaduje komentář, aby bylo jasné, o co se vlastně jednalo. Tuto vlastnost sdílí i romština, kdy význam vět je často pochopitelný až z kontextu, intonace hlasu, doprovodných gest, mimiky, pantomimiky a souběžně probíhající empatie až telepatie.⁵¹ A pokud učitel látku neprožívá, romské dítě, které přijímá jen třetinu informací z obsahu slov, mu nerozumí. Podle Viktora Sekyta⁵² se přeceňuje význam romštiny jako vyučovacího jazyka, romské děti naučí dobře dobrý učitel se schopností empatie, učitel, který je skutečně zaujat dětmi i látkou, ať už bude používat jako vyučovací jazyk romštinu nebo češtinu.

Alena Kajánová⁵³ mezi hlavní příčiny školní neúspěšnosti řadí nepochopení českému jazyku, špatnou výslovnost, nepozornost, nesoustředěnost, plochou komunikaci s malou slovní zásobou a neschopnost vyjádřit se a pojmenovat věci a činnosti. Řešení vzdělávání romských dětí spatřuje ve zvýšení návštěvnosti mateřských škol, ve zřizování přípravných ročníků, kde si romské děti osvojí základní návyky, činnosti a znalosti potřebné pro vstup do školy. Důležitým komunikačním můstkem mezi školou, romským žákem a jeho rodinou je funkce pedagogického asistenta. Důležité jsou večerní kurzy a školy pro dálkové dokončení studia, neméně důležité je i stipendium pro studenty, které by je motivovalo k dalšímu vzdělávání.

Eva Šotolová⁵⁴ také zdůrazňuje výchovu k toleranci, která musí prolínat veškerou školní výchovu, to znamená od mateřské školy až po školu vysokou. Je důležité v rámci výchovy k toleranci odbourávat předsudky a stereotypy, vytvářet co nejlepší informační prostředí a maximálně napomáhat šíření a předávání pozitivních zkušeností.

⁵¹ SEKYT, Viktor. Situace národnostních menšin v České Republice: Odlišnost mentality Romů a původ těchto odlišností. In ŠÍŠKOVÁ, Tatjana, ed. *Výchova k toleranci a proti rasismu: [multikulturní výchova v praxi]*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2008. s. 127. ISBN 978-80-7367-182-2.

⁵² SEKYT, Viktor. Situace národnostních menšin v České Republice: Odlišnost mentality Romů a původ těchto odlišností. In ŠÍŠKOVÁ, Tatjana, ed. *Výchova k toleranci a proti rasismu: [multikulturní výchova v praxi]*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2008. s. 128. ISBN 978-80-7367-182-2.

⁵³ KAJANOVÁ, Alena a URBAN, David. Romska menšina v České republice: Sociálně zdravotní situace Romů v ČR v současnosti. In KAJANOVÁ, Alena et al. *Sociální práce s etnickými a menšinovými skupinami: etnické, marginální a rizikové skupiny*. 1. vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, 2009. s. 47-51. ISBN 978-80-7394-181-9.

⁵⁴ ŠOTOLOVÁ, Eva. *Vzdělávání Romů*. Vyd. 3. Praha: Karolinum, 2008. 123 s. ISBN 978-80-246-1524-0.

1.4.1 Romský žák, romská žákyně

Sociolog Ivan Gabal⁵⁵ se opírá o následující vymezení: za romského žáka/romskou žákyni považujeme člověka, který se za něj/ni sám považuje, aniž by se nutně k této příslušnosti za všech okolností (např. při sčítání lidu) hlásil(a), a/nebo je za takového/takovou považován(a) významnou částí svého okolí na základě skutečných či domnělých (antropologických, kulturních nebo sociálních) indikátorů. Současně dodává, že připsané romství může být jednou z příčin sociálního znevýhodnění.

Obecné poznatky o romském žákovi či žákyni hovoří o jejich zvědavosti, snahy dozvědět se něco nového a to především v prvním roce školní docházky. Jsou spontánní, rádi pracují, potřebují však neustálou motivaci, vedení a pocit, že to co dělají, dělají správně. Současně je ale odrazuje ploché plnění povinností se vzdáleným výsledkem. Objevuje se jejich nesamostatnost, agresivní řešení konfliktů se spolužáky a také impulsivnost.⁵⁶

Martin Kaleja⁵⁷ za velké rezervy v učení pokládá špatnou soustředěnost, krátkodobou pozornost, pasivní příjem informací, absenci motivace, přestože na druhé straně romské děti oplývají muzikálností, spontánností, estetickým citěním a také sportovním zaměřením.

Martin Kaleja⁵⁸ dle Miroslavy Bartoňové⁵⁹ uvádí, že romské dítě vyrůstá v prostředí, které má odlišnou kulturu, jiný jazyk a jiné hodnoty, Viktor Sekyt⁶⁰ zastává názor, že romský žák nevnímá dimenzi času jako lineární veličinu přítomnosti, minulosti a budoucnosti, a je tedy důležité si uvědomit, že romské dítě nemůžeme

⁵⁵ GAC. *Sociologický výzkum zaměřený na analýzu podoby a příčin segregace dětí a žáků, žáků a mladých lidí ze sociokulturně znevýhodňujícího prostředí*. Praha, 2009. [cit. 2011-10-17]. Dostupné z: www.msmt.cz/uploads/skupina_6/vzdelanostni_drahy.pdf.

⁵⁶ KALEJA, Martin. Sociální a multikulturní aspekty v kontextu edukace romských žáků. In KALEJA, Martin, ed. a KNEJP, Jan, ed. *Mluvme o Romech = Aven vakeras pal o Roma*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009. s. 115. ISBN 978-80-7368-708-3.

⁵⁷ KALEJA, Martin. Sociální a multikulturní aspekty v kontextu edukace romských žáků. In KALEJA, Martin, ed. a KNEJP, Jan, ed. *Mluvme o Romech = Aven vakeras pal o Roma*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009. s. 110. ISBN 978-80-7368-708-3.

⁵⁸ tamtéž

⁵⁹ BARTOŇOVÁ, Miroslava. *Současné trendy v edukaci dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v České republice*. Vyd. 1. Brno: MSD, 2005. 420 s. ISBN: 80-86633-37-3.

⁶⁰ KALEJA, Martin. Sociální a multikulturní aspekty v kontextu edukace romských žáků. In KALEJA, Martin, ed. a KNEJP, Jan, ed. *Mluvme o Romech = Aven vakeras pal o Roma*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009. s. 110. ISBN 978-80-7368-708-3.

motivovat budoucností, jelikož žije současností. Podle Viktora Sekyty⁶¹ jediný možný a smysluplný přístup musí vycházet ze znalosti osobnosti romského dítěte, ze znalosti metod a obsahu rodinné výchovy v romských rodinách a ze znalosti mimoškolního života romského dítěte a jeho světa

1.4.2 Vzdělanostní šance

Koncem roku 2010 představil sociolog Ivan Gabal, který pracuje ve společnostech GAC (Gabal, Analysis & Consulting) a zabývá se výzkumem, analýzou a návrhy politik⁶², společně se svým týmem projekt⁶³ zaměřený na studium a mapování vzdělávacích drah romských žáků z vyloučených lokalit. Tento projekt podpořilo MŠMT dotací a výsledky, ke kterým tato společnost dospěla, budou využity ke zlepšení znalostí a překonání nerovností při hledání optimalizace politik nápravy, které se neobejdou bez kvalitních informací. Projektu, který sledoval přechod romských dětí ze základních škol na střední školy, předcházela projekt z roku 2008 a 2009, opět zakázka MŠMT, kdy z 360 škol z vyloučených lokalit bylo náhodně vybráno 100 škol a byla zde zjišťována šance romských dětí dokončit základní školu v té samé třídě společně s ostatními dětmi, do jaké nastoupily v první třídě. Děti, jejichž dráhy studie mapovala, patří k první generaci vyrůstající v sociálně vyloučených lokalitách, jež zatěžuje vysoká nezaměstnanost. Podle mapy sociálně vyloučených romských lokalit, kterou společnost GAC zpracovala v roce 2006, žije v sociálním vyloučení přibližně 60 až 80 tisíc z celkového počtu 188 tisíc zástupců české romské menšiny. Život v těchto lokalitách provází chudoba, vysoká nezaměstnanost, vysoká míra zadluženosti a obecně nízká vzdělanost.⁶⁴

⁶¹ SEKYT, Viktor. Zvláštnosti romských dětí. In ŠIŠKOVÁ, Tatjana, ed. *Výchova k toleranci a proti rasismu: [multikulturní výchova v praxi]*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2008. s. 214. ISBN 978-80-7367-182-2.

⁶² GAC [online]. 2010 [cit. 2011-09-04]. GAC - Naši lidé. Dostupné z: <http://www.gac.cz/cz/nasi-lide/>.

⁶³ GAC. *Sociologický výzkum zaměřený na analýzu podoby a příčin segregace dětí a žáků, žáků a mladých lidí ze sociokulturně znevýhodňujícího prostředí*. Praha, 2009. [cit. 2011-10-17]. Dostupné z: www.msmt.cz/uploads/skupina_6/vzdelanostni_drahy.pdf.

⁶⁴ *Romové v České republice* [online]. 29. 12. 2010 [cit. 2011-09-03]. Kam odcházejí romské děti po základní škole. Dostupné z: <http://romove.radio.cz/cz/clanek/23682>.

V rámci projektu bylo zjištěno, že u romských chlapců je šance na to, že dokončí základní školu ve třídě, do které nastoupili na začátku základní školy, pod úrovní 50 %, to znamená, že pouze 48 chlapců ze 100 dokončí základní školu ve stejné třídě. U romských dívek je šance na úrovni 50 %.

Pro vzdělanostní šance je důležitý podíl romských žáků na základní škole. Pokud je podíl romských žáků ve třídách nad 50 %, je největší pravděpodobnost, že nepokračují v dalším vzdělávání nebo ukončí základní školu před dosažením deváté třídy. Pokud je podíl romských dětí ve třídě 21 % až 50 %, podávají si nejčastěji přihlášku na střední odborná učiliště. V případě počtu romských dětí do 20 % ve třídě je největší podíl přechodu těchto dětí na víceletá gymnázia. To znamená, že ve třídách, kde dochází ke snižování počtu romských dětí, rostou jejich šance na přechod na střední školu.⁶⁵

Ivan Gabal⁶⁶ uvádí, že jedna z nejsilnějších bariér, které snižují vzdělanostní šance romských dětí je jejich častá absence. Absence narůstají od šesté třídy a jedná se o 200 až 250 hodin za školní rok. Dále upozorňuje: „*Učitelé zdůrazňují, že si s tím nevědí rady, mají hodně málo prostředků k tomu, jak donutit rodinu k tomu, aby děti posílaly do školy.*“

1.4.3 Nerovnosti při přechodu na střední školy

„*28 % romských dětí se vzdělává mimo hlavní vzdělávací proud na bývalých zvláštních školách, ze kterých mohou jít jen na učňovské obory a to ještě na ty méně kvalifikované,*“ uvádí sociolog Karel Čada ze společnosti GAC.⁶⁷

Sociolog Ivan Gabal upozorňuje: „*Z každého tisíce dětí, které ukončí devátou třídu, odejdou na gymnázia dvě stě deset žáků, romských je ale jen osm z tisíce.*“⁶⁸ Na čtyřletá gymnázia odejdou pouze dvě romské děti z tisíce, dalších šest pak na víceletá.⁶⁹

⁶⁵ In *Romea TV: Romská internetová televize* [online]. 29. 12. 2010 21:09 Praha. [cit. 2011-09-06]. Záznam TK: Kam směřují romské děti po základní škole? Dostupné z: <http://www.romea.cz/romeatv/index.php?id=detail&source=stream&vid=544355-zaznam-tk-kam-zmeruji-romske-deti-po-zakladni-skole&detail=544355-zaznam-tk-kam-zmeruji-romske-deti-po-zakladni-skole>.

⁶⁶ tamtéž

⁶⁷ BUMBA, Jan a kol. *Romové v České republice* [online]. 29. 12. 2010 [cit. 2011-09-23]. Podle průzkumu mají romské děti menší šanci na středoškolské vzdělání. Dostupné z: <http://romove.radio.cz/cz/clanek/23672>.

Počet romských dětí, které si nepodají žádnou přihlášku ke střednímu vzdělání včetně vyučení, se v posledních letech pohybuje mezi 17 % až 20 %⁷⁰, ve zbylé populaci se stejný jev vyskytuje ojediněle. Téměř pětina romských dětí tak odchází bez jakékoliv kvalifikace, většinou na úřady práce.⁷¹ Přihlášku na střední školu si častěji nepodávají děti, které vycházejí v nižším než devátém ročníku, to znamená, že z důvodu opakování nedosáhnou ani deváté třídy.

Podíl romských dětí ze sociálně vyloučených lokalit, které předčasně opouštějí běžné základní školy, dosahuje téměř 39 %.⁷² Sociálně znevýhodněné romské děti častěji než jejich vrstevníci končí svou školní kariéru už na základní škole. Častěji než jejich vrstevníci tak směřují na obory s výučním listem. Jen 14 % z nich přechází na maturitní obory, kam naopak míří většina z ostatních žáků. Další uplatnění na trhu práce komplikuje skutečnost, že obory s výučním listem, kam se hlásí 68 % sociálně znevýhodněných romských žáků, řada učňů předčasně opouští. Z 212 romských zkoumaných dětí, které nastoupily do těchto učebních oborů v letech 2005 až 2007, jich výuční list získalo 58 %. Ostatní buď přešly na obor jiný, nebo na čas či natrvalo vypadly z dalšího vzdělávání.

„Nerovnosti jsou zbytečně veliké a různými prostředky by se mohly snížit. V posledních letech se situace zhoršila především v regionech, kde jsou koncentrované sociálně vyloučené lokality. Jedná se o Moravskoslezský, Olomoucký, Karlovarský a Ústecký kraj,“⁷³ dodává Ivan Gabal. Karel Čada podotýká: „Česká škola navíc vyžaduje děti připravené z domova, klade velký důraz na domácí přípravu. Dobře vzdělává chytré děti, které dělá ještě chytřejší. Tam, kde domácí příprava chybí, je ale bezradná. Mnohem více než v ostatních zemích tak záleží například na profesi rodičů.“⁷⁴

⁶⁸ BUMBA, Jan a kol. *Romové v České republice* [online]. 29. 12. 2010 [cit. 2011-09-23]. Podle průzkumu mají romské děti menší šanci na středoškolské vzdělání. Dostupné z: <http://romove.radio.cz/cz/clanek/23672>.

⁶⁹ *Romové v České republice* [online]. 29. 12. 2010 [cit. 2011-09-03]. Kam odcházejí romské děti po základní škole. Dostupné z: <http://romove.radio.cz/cz/clanek/23682>.

⁷⁰ tamtéž

⁷¹ BUMBA, Jan a kol. *Romové v České republice* [online]. 29. 12. 2010 [cit. 2011-09-23]. Podle průzkumu mají romské děti menší šanci na středoškolské vzdělání. Dostupné z: <http://romove.radio.cz/cz/clanek/23672>.

⁷² *Romové v České republice* [online]. 29. 12. 2010 [cit. 2011-09-03]. Kam odcházejí romské děti po základní škole. Dostupné z: <http://romove.radio.cz/cz/clanek/23682>.

⁷³ BUMBA, Jan, a kol. *Romové v České republice* [online]. 29. 12. 2010 [cit. 2011-09-23]. Podle průzkumu mají romské děti menší šanci na středoškolské vzdělání. Dostupné z: <http://romove.radio.cz/cz/clanek/23672>.

⁷⁴ tamtéž

1.4.4 Důvody předčasného odchodu romských žáků ze středních škol

Jestliže sociologové odhadují, že učební obory předčasně opustí 40 % romských dětí a maturitní obory až 30 % romských dětí, sociolog Jan Snopek zkoumal přímo u pedagogů důvody předčasných odchodů romských dětí. Mezi nejčastěji jmenovanými problémy byla volba nevhodného oboru a častá absence. Negativně ovlivňují romského žáka i vrstevníci, jelikož kamarádi nebo ani příbuzní nestudují. Rozhodující mohou být i vztahy s pedagogy či se spolužáky. Mezi další důvody předčasného ukončení studia spadají ekonomické důvody, především neschopnost žakovy rodiny financovat výdaje spojené se vzděláváním, jako jsou náklady na dopravu nebo na pomůcky. Rodina navíc obvykle potřebuje, aby žák či žákyně finančně podporovali svoji rodinu, tedy aby se začali finančně spolupodílet na chodu domácnosti. Může to být i snaha samotných žáků o finanční emancipaci od rodiny.⁷⁵ Z dalších faktorů, které ovlivňují úspěšnost sociálně znevýhodněných žáků, může být i to, že střední školy nevyužívají žádné nástroje ke zvýšení šancí těchto žáků na dokončení studia, nenabízí systematické doučování, nepůsobí zde asistenti pedagogů, poradenská centra jsou zde většinou hůře vybavená než na základních školách.⁷⁶ Mezi důvody pro předčasné opuštění studia patří, i když pouze jen částečně, těhotenství dívek, či těhotenství přítelkyně žáka a tím potřeba postarat se o ni a finančně ji zabezpečit.

Pedagogové uvádějí, že primárním důvodem odchodů ze škol nebývají prospěchové důvody, ty jsou až sekundární.⁷⁷ Ovšem skutečné důvody často pedagogové neznají, rodiče často nereagují na jejich výzvy. Střední školy také nejsou obeznámeny se sociálním zázemím a neumí s tím pracovat. V České republice neexistují spolehlivé údaje o tom, kolik dětí, které odejdou na střední školu, tuto školu dokončí. V podstatě platí, že čím méně náročný obor, tím vyšší pravděpodobnost, že romské dítě předčasně odejde. Současně platí, že největší počet romských dětí je na

⁷⁵ ŠUSTOVÁ, Jana; DEMETEROVÁ, Iveta a BYSTRÝ, Tomáš. *Romové v České republice* [online]. 15. 1. 2011 [cit. 2011-09-03]. Romské vysílání „O Roma vakeren“ – „Romové hovoří“. Dostupné z: <http://romove.radio.cz/cz/clanek/23693#1>.

⁷⁶ In *Romea TV: Romská internetová televize* [online]. 29. 12. 2010 21:09 Praha. [cit. 2011-09-06]. Záznam TK: Kam směřují romské děti po základní škole? Dostupné z: [http://www.romea.cz/romeatv/index.php?id=detail&source=stream&vid=544355-zaznam-tk-kam-zmeruji-romske-deti-po-zakladni-skole](http://www.romea.cz/romeatv/index.php?id=detail&source=stream&vid=544355-zaznam-tk-kam-zmeruji-romske-deti-po-zakladni-skole&detail=544355-zaznam-tk-kam-zmeruji-romske-deti-po-zakladni-skole).

⁷⁷ tamtéž

nenáročných oborech.⁷⁸ V závěru prezentace projektu z prosince roku 2010 Ivan Gabal doplňuje: „*Je-li pravda, že v základních školách je 20 % romských žáků hodnocených pedagogy jako nadprůměrní a to jsou ti, kteří mají podporu i doma a rodičů, a oni potom mizí kdesi a nevstupují na střední školy, nebo jen ve velmi malém podílu, tak si myslím, že rakouskouherská explikace, že zato může rodina, prostě už nám tady vůbec nepomůže.*“⁷⁹

1.4.5 Podpora romských žáků středních škol

Od roku 2003 realizuje MŠMT dotační program na podporu romských žáků středních škol. V tomto programu jsou poskytovány dotace právnickým osobám vykonávajícím činnost střední školy, konzervatoře nebo vyšší odborné školy zapsané ve školském rejstříku podle zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (tzv. školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, na zajištění finanční a materiální podpory vzdělávání romských žáků a studentů ve středních školách, vyšších odborných školách a konzervatořích, jejichž rodinám působí náklady spojené se středním nebo vyšším odborným vzděláváním finanční obtíže.⁸⁰ Romští žáci mohou finanční prostředky poskytnuté MŠMT použít na částečnou nebo úplnou úhradu nákladů v položkách školné, stravné, ubytování, cestovné, školní potřeby a ochranné pomůcky, včetně pracovních oděvů nutných pro výuku. Proto je tento dotační program Podpory mnohdy považován za pozitivní diskriminaci. Program je vyhlášován dvakrát ročně, vždy na období leden až červen a září až prosinec. Podpora může být poskytnuta, pokud je žák sociálně znevýhodněný (podle Čl. III programu), vzdělává se v denní formě vzdělávání, nedosáhl ještě 27 let věku, neměl v uvedeném období neomluvenou neúčast ve vyučování, není ve zkušební lhůtě podmíněného

⁷⁸ In *Romea TV: Romská internetová televize* [online]. 29. 12. 2010 21:09 Praha. [cit. 2011-09-06]. Záznam TK: Kam směřují romské děti po základní škole? Dostupné z: <http://www.romea.cz/romeatv/index.php?id=detail&source=stream&vid=544355-zaznam-tk-kam-zmeruji-romske-deti-po-zakladni-skole&detail=544355-zaznam-tk-kam-zmeruji-romske-deti-po-zakladni-skole>.

⁷⁹ tamtéž

⁸⁰ Vyhlášení programu č. j. 23 294/2011-27: Podpora sociálně znevýhodněných romských žáků středních škol a studentů vyšších odborných škol na září – prosinec 2011. In *Vyhláška Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy*. 1. 9. 2011. Dostupný také z: <http://www.msmt.cz/file/17367>.

vyloučení ze školy, v předešlém pololetí školního roku nebylo jeho chování hodnoceno sníženou známkou z chování a není proti němu vedeno trestní ani přestupkové řízení.

Dotace v tomto programu může být právnické osobě poskytnuta na (dále viz Příloha č. 2):

- a) náklady na činnost školy (§ 160 odst. 1 písm. c) zákona č. 561/2004 Sb., ve znění pozdějších předpisů), bez ohledu na právní postavení zřizovatele školy, a to do výše úplaty za vzdělávání, kterou právnická osoba žákovi prominula, nebo do částky, o níž právnická osoba úplatu za vzdělávání žákovi snížila,
- b) náklady na činnost zařízení školního stravování a školského ubytovacího zařízení, jehož činnost tato právnická osoba vykonává (§ 160 odst. 1 písm. c) zákona č. 561/2004 Sb., ve znění pozdějších předpisů), bez ohledu na právní postavení zřizovatele právnické osoby, a to do výše úplaty za školské služby, kterou právnická osoba žákovi prominula, nebo do částky, o níž právnická osoba úplatu za školské služby žákovi snížila,
- c) úhradu úplaty nebo části úplaty za školní stravování a školní ubytování, které právnická osoba žákovi zajišťuje jiné právnické osobě (§ 122 odst. 3 zákona č. 561/2004 Sb., ve znění pozdějších předpisů),
- d) úhradu nákladů žáka na cestovné v prostředcích hromadné dopravy při dojíždění žáka mimo obec, v níž má žák místo trvalého pobytu, v souvislosti se vzděláváním v dané škole. Příspěvek se netýká úhrady nákladů na městskou hromadnou dopravu v rámci obce, ani na dopravu osobním automobilem,
- e) úhradu školních potřeb (např. sešitů) a učebních materiálů (např. odborné literatury), cvičebního úboru v přiměřené ceně, pracovních oděvů, pomůcek potřebných k praktickému vyučování nebo odborné praxi. Dotace se neposkytuje na učebnice (§ 27, odst. 5 zákona č. 561/2004 Sb., ve znění pozdějších předpisů).

Dotace se v bodech a) až e) týká také žáků, kteří jsou v rámci výuky na odborné praxi mimo budovu školy.

Dotiční program prodělal během posledních let několik změn. Jednak se změnil název, tak i podmínky pro přiznání podpory a výše poskytované částky.

V roce 2008⁸¹ se program jmenoval „Podpora romských žáků středních škol“ a byl poskytován do 26 let věku. Výše dotace mohla činit nejvýše 7.000,- Kč na jednoho žáka pro jednotlivá kola programu. Žádost musela obsahovat vyjádření romského poradce nebo sociálního odboru a být vyplněna příslušným odpovědným pracovníkem v místě trvalého pobytu žáka, který zdůvodňuje a potvrzuje sociální potřebnost žáka. Žákům z dětských domovů a výchovných ústavů potvrzoval žádost sociální pracovník či ředitel příslušného zařízení. Ředitel školy pak svým podpisem stvrdil, že souhrnná žádost je v souladu s žádostmi žáků a že všichni žáci mají v žádosti vyplněné všechny náležitosti.

V roce 2009⁸² se změnil název programu na „Podpora sociálně znevýhodněných romských žáků středních škol“. Nadále byla poskytována do 26 let věku, ale své sociální znevýhodnění žák doložil do roku 2009 včetně vyjádřením romského poradce nebo sociálního odboru v místě svého trvalého pobytu.

V roce 2010⁸³ se znovu změnil název programu na „Podpora sociálně znevýhodněných romských žáků středních škol a studentů vyšších odborných škol“ a je poskytována až do 27 let věku. Na období leden až červen roku 2010 mohl znevýhodněný romský žák nebo žákyně dostat částku až 7.000,- Kč. Za období září až prosinec 2010 byla výše dotace odstupňována podle studovaného ročníku. V prvním ročníku mohl jeden žák získat až 4.000,- Kč, ve druhém až 6.000,- Kč, ve třetím až 8.000,- Kč a ve čtvrtém až 10.000,- Kč. Za sociálně znevýhodněné se považují žáci, kteří splňují alespoň jednu z následujících podmínek: žijí v rodině ve které rodič pobírá sociální příplatek z dávek státní sociální podpory (zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů), nebo žijí v rodině, ve které některá ze společně posuzovaných osob pobírá příspěvek na živobytí z dávek pomoci v hmotné nouzi (zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi), anebo žijí v pěstounské péči nebo jsou svěřeni do náhradní rodinné výchovy, které mají nárok na opakující se dávku

⁸¹ Vyhlášení programu: Podpora romských žáků středních škol na rok 2008. In *Vyhláška Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy*. 22. 2. 2008. Dostupný také z: <http://www.msmt.cz/socialni-programy/vyhlaseni-programu-podpora-romskych-zaku-strednich-skol-na-rok-2008?highlightWords=podpora+romsk%C3%BDch+%C5%BE%C3%A1k%C5%AF+2008>.

⁸² Vyhlášení programu: Podpora sociálně znevýhodněných romských žáků středních škol na září - prosinec 2009. In *Vyhláška Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy*. 10. 9. 2009. Dostupný také z: <http://www.msmt.cz/socialni-programy/vyhlaseni-programu-podpora-socialne-znevychodnenych-romskych?highlightWords=podpora+romsk%C3%BDch+%C5%BE%C3%A1k%C5%AF>.

⁸³ Vyhlášení programu: Podpora sociálně znevýhodněných romských žáků středních škol a studentů vyšších odborných škol na září - prosinec 2010. In *Vyhláška Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy*. 5. 8. 2010. Dostupný také z: <http://www.msmt.cz/file/11658>.

pěstounské péče (příspěvek na úhradu potřeb dítěte) podle zákona č.117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, nebo které na ni nemají nárok jen proto, že jsou poživateli důchodu z důchodového pojištění, a jsou-li poživateli přídavku na dítě.

V roce 2011⁸⁴ zůstal název nezměněn („Podpora sociálně znevýhodněných romských žáků středních škol a studentů vyšších odborných škol“) a je poskytována jen do 26 let věku. Výše dotace zůstává nezměněna. V rámci programu není možno hradit vzdělávání v zahraničí a rekvalifikační a jazykové kurzy žáků. Za sociálně znevýhodněné se pro účely dotace považují žáci, kteří žijí v rodině, ve které některá ze společně posuzovaných osob pobírá příspěvek na živobytí z dávek pomoci v hmotné nouzi (zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů), nebo žijí v rodině, ve které rodič pobírá sociální příplatek z dávek státní sociální podpory (zákon č.117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů), anebo žijí v pěstounské péči nebo svěřené do náhradní rodinné péče, které mají nárok na opakující se dávku pěstounské péče (příspěvek na úhradu potřeb dítěte, zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů), nebo které na ni nemají nárok jen proto, že jsou poživateli důchodu z důchodového pojištění, a jsou-li poživateli přídavku na dítě.

Z žádostí, které škola doporučí, vytvoří souhrnnou žádost, kterou vloží do elektronického systému⁸⁵. Po uzavření žádosti (podrobná uživatelská příručka je součástí elektronického systému) je nutné souhrnnou žádost vytisknout a písemnou podobu v jednom vyhotovení zaslat či doručit výhradně na adresu Národního institutu dětí a mládeže MŠMT⁸⁶ k formální kontrole žádostí. Písemná forma žádosti musí být opatřena razítkem právnické osoby a podpisem ředitele.

⁸⁴ Vyhlášení programu č. j. 23 294/2011-27: Podpora sociálně znevýhodněných romských žáků středních škol a studentů vyšších odborných škol na září – prosinec 2011. In *Vyhláška Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy*. 1. 9. 2011. Dostupný také z: <http://www.msmt.cz/file/17367>.

⁸⁵ Elektronický systém je dostupný na adrese <http://is-mladez.msmt.cz>.

⁸⁶ Adresa: Národní institut dětí a mládeže MŠMT, Sámova 3, 101 00 Praha 10.

1.4.5.1 Pozitivní diskriminace

Pozitivní diskriminace jako nástroj zvýhodnění určité skupiny obyvatel může být efektivní v tom, že po určitou dobu upozorňuje společnost na určitý problém, jakým je právě nízká vzdělanost romské menšiny.

Diskriminace jako taková je termín označující rozlišování osob podle příslušnosti k určité skupině či dle jejich schopností a osobních kvalit.⁸⁷ Tento odlišný přístup, kdy se s jednou osobou zachází méně příznivě, než se zachází nebo zacházelo nebo by se zacházelo s jinou osobou ve srovnatelné situaci, je často veden z důvodu rasy, etnického původu, národnosti, pohlaví, sexuální orientace, věku, zdravotního postižení, náboženského vyznání, víry či světového názoru.⁸⁸

Pozitivní diskriminace neboli afirmativní akce je obvykle organizovaná státem a má formu sociálních programů či projektů dočasně usnadňujících dříve znevýhodňované skupině v přístupu ke vzdělání, na trh práce či ke službám.⁸⁹ Má napravit předchozí negativní diskriminaci určitých osob nebo skupin jejich systematickým zvýhodňováním, např. přijímáním do škol, do zaměstnání, nebo při jejich soukromém podnikání. Jako dlouhodobá strategie je zpochybňována, protože může vést k tomu, že soustavně zvýhodňovaná skupina se přestane sama starat o své zájmy a může dojít i k posilování společenské izolace.

Takovým příkladem pozitivní diskriminace je právě program Podpory, který zvýhodňuje romské žáky před ostatními, ač mohou splňovat všechny podmínky přiznání Podpory (např. rodič pobírá dávku v systému pomoci v hmotné nouzi). Nabízí se otázka zpřístupnění Podpory i ostatním neromským žákům a žákyním, která je v současnosti také diskutována.

⁸⁷ KAJANOVÁ, Alena. Definice základních pojmů. In KAJANOVÁ, Alena, et al. *Sociální práce s etnickými a menšinovými skupinami: etnické, marginální a rizikové skupiny*. 1. vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, 2009. s. 7-15. ISBN 978-80-7394-181-9.

⁸⁸ ČESKO. §2 odst. 3 zák. č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon). Dostupný také z: <http://www.ochrance.cz/diskriminace/antidiskriminacni-zakon/>.

⁸⁹ MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003. s. 22. ISBN 80-7178-549-0.

2 Cíl práce a výzkumné otázky

2.1 Cíl práce

Cílem práce je identifikovat efektivnost Podpory sociálně znevýhodněných romských žáků středních škol a studentů vyšších odborných škol.

2.2 Výzkumné otázky

S ohledem na cíl práce jsem stanovila následující výzkumné otázky:

1. V jaké fázi studia na střední škole žádají romští žáci o Podporu?
2. Jak se vyvíjí tendence využití Podpory v Jihočeském kraji?
3. Jaké jsou důvody nevyužití Podpory?

3 Metodika

3.1 Použitá metodika

Pro získání potřebných dat jsem zvolila metodu kvalitativního výzkumu, techniku polostrukturovaného rozhovoru doplněnou o sekundární analýzu dat.

Jak uvádí Michal Miovský⁹⁰, nejrozšířenější metodou v aplikaci kvalitativního přístupu je metoda záměrného (účelového) výběru. Za záměrný či účelový výběr vzorku považujeme takový postup, kdy cíleně vyhledáváme účastníky, a to podle jejich vlastností či stavu – např. příslušnost k určité sociální skupině. Na základě stanovených kritérií vyhledáváme pouze ty jedince, kteří toto kritérium splňují, a současně jsou ochotni se zapojit do výzkumu. Jako metodu výběru výzkumného souboru jsem tedy použila metodu záměrného výběru. Základní cílový soubor tvořili zástupci středních škol žádajících o Podporu v Jihočeském kraji, které jsem vybrala na základě dostupnosti (mé bydliště je v Českých Budějovicích).

V první fázi mého výzkumu jsem v dubnu 2011 oslovila elektronicky přímo MŠMT s požadavkem na informace týkající se konkrétních dat v rámci poskytování Podpory. Bohužel mi bylo po několika týdnech korespondence se třemi experty sděleno, že požadované informace jako je výše poskytované či využívané Podpory v rámci Jihočeského kraje, nemají k dispozici. Proto jsem se obrátila na experta z Magistrátu města Českých Budějovic, konkrétně na pana Mgr. Davida Kostohryza, romského a drogového koordinátora. David Kostohryz mi poskytl některá data a důležité informace, následně mě doporučil k Jaroslavě Mayerové z oddělení ekonomiky školství na Krajském úřadu Jihočeského kraje v Českých Budějovicích. Jaroslava Mayerová mi předala kopie dokumentů, které k Podpoře archivují a to od roku 2005 do konce školního roku 2010/2011.

⁹⁰ MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2006. s. 135. Psyché. ISBN 80-247-1362-4.

Ve druhé fázi mého výzkumu, poté, co jsem získala potřebné dokumenty, jsem analyzovala, které školy v rámci Jihočeského kraje žádaly o Podporu, v jaké výši Podporu čerpaly a kolika romským žákům byla tato dotace poskytnuta. Tato sekundární analýza byla pro můj postup v bakalářské práci výhodná, neboť jsem se k potřebným datům dostala relativně rychle. Za nevýhodu sekundární analýzy je považována možná nepřesnost původního výzkumníka⁹¹, v tomto případě ale nejsou k dispozici žádná jiná data než úřední. Na základě sekundární analýzy jsem telefonicky oslovila čtrnáct ředitelů příslušných středních škol, kteří mne odkázali na jinou kompetentní osobu.

Metodou získávání dat od zástupců středních škol bylo dotazování, konkrétně polostrukturované interview. Metoda polostrukturovaného – semistrukturovaného interview je nejrozšířenější metodou, vyžaduje oproti nestrukturovanému interview náročnější technickou přípravu. Vytváříme si určité schéma, které je pro tazatele závazné. Schéma specifikuje okruhy otázek (viz Příloha č. 1) nebo témat, které musí být v průběhu rozhovoru zmíněny⁹². Pořadí můžeme zaměřovat za účelem maximalizace výtěžnosti interview. Při postrukturovaném interview je vhodné použít následné inquiry – upřesnění a vysvětlení odpovědi účastníka.⁹³ Upřesnění bylo provedeno pomocí analýzy dokumentů získané na Krajském úřadě Jihočeského kraje.

Metodou zpracování kvalitativních dat byla fixace kvalitativních dat na záznamový arch, pomocí předem sestavených tematických okruhů a otázek, metodou tužka – papír. V poslední fázi výzkumu jsem provedla podrobnou analýzu všech získaných dat a dokumentů, které jsem zaznamenala.

3.2 Charakteristika výzkumného souboru

Ředitelé středních škol mě dále většinou odkázali na ekonomické oddělení školy nebo na své zástupce, tedy osoby, které Podporu pro své žáky přímo vyřizují. S těmi jsem se

⁹¹ YEGEDIS, Bonnie L. a WEINBACH, Robert W. *Research methods for social workers*. New York: Longman, 1991. s. 105-106. ISBN 0-8013-0361-3.

⁹² BERNARD, H. Russell. *Social research methods: Qualitative and quantitative approaches*. Thousand Oaks: Sage Publication, 2000. s. 191. ISBN 0-7619-1403-1.

⁹³ MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2006. s. 160. Psyché. ISBN 80-247-1362-4.

opět telefonicky spojila, sdělila jsem jim, k jakému účelu potřebuji právě od nich informace o Podpoře, přičemž šest takto oslovených respondentů mě odmítlo z důvodu velké zaneprázdněnosti. S dalšími šesti respondenty jsem si domluvila schůzku přímo v kanceláři střední školy, s jedním respondentem jsem konzultovala vše po telefonu a s posledním respondentem jsem komunikovala elektronicky emailem.

Výzkumný soubor tvořilo osm respondentů (zástupců středních škol), kteří v daném období anebo v minulosti žádali o Podporu. Sběr dat pomocí polostrukturovaného interviu probíhal v červnu a září 2011. Všichni dotazovaní byli ujištěni, že získané výpovědi budou použity výhradně pro účely tohoto výzkumu a také, že identita romských žáků nebude odhalena.

4 Výsledky

4.1 Identifikační údaje sledovaných středních škol

Pro větší přehlednost uvádím základní údaje o výzkumném souboru v Tabulce č. 1.

Tabulka č. 1: Přehled sledovaných středních škol

Střední škola	označení	město
Střední odborná škola a Střední odborné učiliště	SŠ 1	Trhové Sviny
Střední odborné učiliště	SŠ 2	Lišov
Obchodní akademie, Střední odborná škola a Střední odborné učiliště	SŠ 3	Třeboň
Střední zdravotnická škola	SŠ 4	České Budějovice
Střední škola obchodu, služeb a podnikání a Vyšší odborná škola	SŠ 5	České Budějovice
Střední škola a Vyšší odborná škola cestovního ruchu	SŠ 6	České Budějovice
ISŠ Stavební	SŠ 7	České Budějovice
Střední odborná škola zdravotnická a Střední odborné učiliště	SŠ 8	Český Krumlov

Zdroj: vlastní výzkum

Střední odborná škola a Střední odborné učiliště (dále SŠ1)

Školní 709, 374 19 Trhové Sviny

Vyučované obory:

Tříleté učební obory s výučním listem: Kuchař – číšník, elektrikář – silnoproud, truhlář, malíř – lakýrník, zemědělec – farmář, stravovací a ubytovací služby, opravářské práce.

Čtyřletý studijní obor s maturitou: Ekonomika a podnikání.

Přijímací zkouška se nekoná.

Školné se neplatí.

Ubytování činí za měsíc 800,- Kč, za 14 dnů 400,- Kč (v době vánočních prázdnin a jarních prázdnin je snížena částka o 200,- Kč). Žáci se mohou ubytovat na celý měsíc nebo pouze během školy nebo praxe.

Stravování: Cena obědů 25,- Kč, celodenní stravování pro žáky ubytované na internátě 76,- Kč.

Romští žáci, kteří přišli studovat tuto střední školu, si současně přinesli i informace o možnosti využití Podpory od romských poradců, tudíž se sami ihned na začátku studia o Podporu hlásili. Respondent také uvádí situaci, kdy romská dívka o Podpoře nevěděla, „*navíc rodina dívky byla sociálně slabá.*“ Škola romské žákyni Podporu zařídila, dívka studovala na SŠ1 půl roku a pak se podle slov respondenta „*chytila party a ze školy odešla.*“

Dříve se zde konaly přijímací zkoušky, které se skládaly z pohovoru, a škola si sama vybírala uchazeče o studium. V současné době je žáků velmi málo, a jestliže studovalo v červnu 2011 na SŠ1 512 žáků, od září to bude pouze kolem 250 dětí. Na kuchařské obory, stravovací a ubytovací služby se hlásí i děti ze speciálních škol. Tato střední škola je ráda za každé dítě, kterých poslední roky neustále ubývá.

„*Hodně dětí ze sociálně slabých neromských rodin by Podporu také potřebovali, nedostanou ji, a také i proto skončí.*“

V současné době na SŠ1 studují romští žáci, kteří o Podporu nežádají, nedosahují na Podporu z důvodu nastavených podmínek. Respondent uvedl, že tříletý obor však dokončí, ale až po pěti letech studia. Naopak jiní romští žáci se hned první den školy informují o možnosti využití Podpory, žádost se nestačí ani sepsat, protože romské děti studium ukončí.

Střední odborné učiliště (dále SŠ2)

Tř. 5. května 3, Lišov

Vyučované obory:

Zkrácené studium s výučním listem: čalouník

Učební obor s výučním listem: truhlář, čalouník

Tříletý učební obor s výučním listem (snížená dotace teoretického vyučování a posílená dotace hodin odborného výcviku): zednické práce, stravovací a ubytovací služby – kuchařské práce, potravinářská výroba – řeznicko-uzenářská výroba, prodavačské práce – prodej smíšeného zboží, pečovatelské služby, truhlářská a čalounická výroba, práce v autoservisu, montážní práce a údržba.

Přijímací zkouška se nekoná.

Školné se neplatí.

Ubytování: Měsíční úhrada za ubytování činí 950,- Kč. Výše úhrady se nemění, i když žák není z vlastní vůle ubytován po všechny dny v měsíci.

Stravování: Žáci ubytovaní na domově mládeže se celodenně stravují. Cena celodenní stravy je 65,- Kč, možnost přikoupení druhé večeře á 11,- Kč.

Střední odborné učiliště v Lišově poskytuje střední vzdělání s výučním listem a střední vzdělání s výučním listem pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Kapacita SŠ2 je 550 žáků. Tuto střední školu mohou studovat i děti, které nedokončili 9. třídu. Dříve mělo takové dítě vyjádření z psychologické poradny (škola dostávala na dítě dvojnásobek financí), nyní to ale rodiče řešit nechtějí, a pokud dítě ukončilo základní školu před dosažením deváté třídy, je zařazeno do výuky se speciálními vzdělávacími metodami. Žáci dostávají šanci vyučit se – nemají fyziku, chemii, ani cizí jazyk, což ulehčuje studium například dyslektikům nebo dysgrafikům. Některé romské děti mluví špatně česky, tudíž nemá význam, aby se učili „další“ cizí jazyk. Výuka sestává ze dvou dnů vyučování a třech dnů praxe. Učební obory jsou jednoduché, každý má šanci získat výuční list.

Dnešní rodiče (nejen romských dětí) si často s dětmi neví rady, obrací se na školu s otázkou „*co s ním mám dělat?*“ Respondent uvedl, že dříve děti byly vedeny k tomu, aby chodily do školy, učily se, ale dnes ani nemusí pracovat. „*Chlapec stráví celý den v nákupním centru, povídá si v partě a do školy vůbec nedejde.*“

Obchodní akademie, Střední odborná škola a Střední odborné učiliště (dále SŠ3)

Vrchlického 567, 379 01 Třeboň

Vyučované obory:

Tříleté učební obory zakončené výučním listem: Opravář zemědělských stroj, Mechanik opravář motorových vozidel, Výrobce bižuterie, Malíř skla, Brusič skla, Krejčí

Čtyřleté studijní obory ukončené maturitní zkouškou: Modelářství a návrhářství oděvů, Cestovní ruch, Uměleckořemeslné zpracování skla Obchodní akademie

Dvouleté denní (popř. tříleté dálkové) nástavbové studium ukončené maturitní zkouškou: Podnikání

Přijímací zkouška se ve většině nabízených oborů nekoná, pouze u oboru Modelářství a návrhářství oděvů jsou podmínkou přijetí úspěšné složení talentových zkoušek.

Školné se neplatí.

Ubytování: Cena ubytování činí 600,- Kč.

Stravování: snídaně 18,- Kč, oběd 26,- Kč, večeře 24,- Kč.

Ve školním roce 2010/2011 bylo na škole kolem 500 žáků, na školní rok 2011/2012 bylo podáno pouze 150 přihlášek, studentů celkově ubývá. Hodně žáků, romských i neromských nastoupí do prvního ročníku, který ale opustí a pokračují ve studiu na jiné škole. Spoustu dvacetiletých studentů mění školy, ale nejsou schopni se vyučit.

O Podpoře jsou romští žáci při nástupu do školy většinou již informováni, zároveň na první třídní schůzce informuje o této možnosti třídní učitel romské rodiče, tudíž romští žáci žádají o Podporu již v prvním pololetí studia na střední škole.

V současné době žádný romský žák z této střední školy o Podporu nežadá, romští žáci zde v současné době ani nestudují. V minulém roce zde studovala jedna romská dívka, která byla podle slov respondenta šikovná, měla velmi dobré studijní výsledky, rodiče se však i s dívkou odstěhovali. Jiným příkladem je i romská dívka, která studovala na této škole a mohla by o Podporu zažádat, protože splňovala veškeré stanovené podmínky, ale Podpory nevyužila. Na druhé straně mají na zdejší střední škole i takovou zkušenost, kdy se romští rodiče na začátku prvního ročníku informovali

o Podpoře, paní ekonomka jim vše vysvětlila, ale bohužel romský žák již školu dál nenavštěvoval. Škola nezjistí, jestli se rodina odstěhovala, zda romský žák změnil školu nebo přestal studovat úplně.

Střední zdravotnická škola (dále SŠ4)

Husova 3, České Budějovice

Vyučované obory:

Čtyřletý studijní obor zakončený maturitní zkouškou: Zdravotnický asistent, Laboratorní asistent, Asistent zubního technika, Masér sportovní a rekondiční, Zdravotnické lyceum

Přijímací zkouška se nekoná, přijímaní jsou žáci ZŠ podle prospěchu, u oboru Asistent zubního technika se navíc koná praktická přijímací zkouška.

Školné se neplatí.

Ubytování ani Stravování škola nenabízí.

V současné době žádná romská žákyně ani romský žák nežadají o Podporu. Studuje zde pouze jedna romská dívka, která nastoupila do prvního ročníku v roce 2008, na období září až prosinec 2008 žádala o Podporu ve výši 6.200,- Kč, která jí byla přiznána. Žákyně využila Podpory na nákup školní tašky, penálu a pracovní obuvi. Přestože dále studuje a v současné době je ve čtvrtém ročníku oboru zdravotnický asistent (dříve zdravotní sestra), již o Podporu nežádá. Zástupkyně školy dívku chválila, podle ní se jedná o bezproblémovou žákyni s dobrým prospěchem a bez absencí. Dívka bydlí v Českých Budějovicích, tudíž nemůže využít Podporu na ubytování ani cestovné, jelikož se poskytnutí dotace nevztahuje na městskou hromadnou dopravu. Stravování nevyužívá. O Podpoře byla informována z vlastních zdrojů, podklady přinesla sama do školy na začátku studia.

Střední škola obchodu, služeb a podnikání a Vyšší odborná škola (dále SŠ5)

Kněžskodvorská 33/A, 370 04 České Budějovice

Vyučované obory:

Tříleté učební obory zakončené výučním listem: Fotograf, Kadeřník, Aranžér, Prodavač, Cukrář, Pekař, Sladovník – pivovarník

Čtyřleté studijní obory zakončené maturitní zkouškou: Farmaceutická technologie, Analýza potravin, Management obchodu a služeb, Obchodník, Kosmetička

Dvouleté denní (popř. tříleté dálkové) nástavbové studium: Podnikání

Přijímací zkouška se nekoná, uchazeči jsou přijímáni dle prospěchu.

Školné se neplatí.

Ubytování: Měsíční sazba za ubytování v Domově Mládeže je 1.100,- Kč. V návaznosti na vyučovací proces je možné ubytování každý druhý týden (pokud to umožňuje kapacita) za 550,- Kč.

Stravování: Denní poplatek za stravu činí 74,- Kč. Celodenní stravování je pro ubytované povinné.

Na SŠ5 studuje více romských dětí v oborech cukrář, kadeřník a obchodník, v minulosti zde studovala i jedna romská žákyně obor management obchodu a služeb s maturitou. Ale o Podporu požádal v roce 2011 jen jeden romský žák. Stravování ani ubytování nevyužívají, většinou bydlí v Českých Budějovicích anebo v okolí. Cestovné za městskou hromadnou dopravu v Českých Budějovicích nelze proplatit. Děti jsou informovány střední školou o Podpoře na začátku studia. Nejčastěji, pokud vůbec o Podporu žádají, činí tak na začátku prvního ročníku a využijí ji na školní potřeby.

Střední škola a Vyšší odborná škola cestovního ruchu (dále SŠ6)

Senovážné náměstí 12, České Budějovice

Vyučované obory:

Tříleté učební obory zakončené výučním listem: Kuchař – číšník, Číšník – servírka

Čtyřleté studijní obory ukončené maturitní zkouškou: Hotelnictví a turismus, Kuchař (Gastronomie)

Dvouleté denní (popř. tříleté dálkové) nástavbové studium ukončené maturitní zkouškou: Gastronomie (Společné stravování)

Přijímací zkouška se nekoná.

Školné se neplatí.

Ubytování: Úhrada za ubytování činí měsíčně v domově mládeže 900,- Kč.

Stravování: snídaně 20,- Kč, večeře 23,- Kč, 2. večeře 10,- Kč.

Ročně studuje na SŠ6 přibližně 800 žáků, počet romských dětí je většinou jeden až tři žáci, a to v oborech servírka a kuchař – číšník.

Na období leden až červen 2011 poskytlo MŠMT škole Podporu ve výši 4.000,- Kč, o kterou škola žádala. Romská žákyně dojíždějící z Českého Krumlova využila jen 2.054,- Kč, jelikož nedoložila cestovné, škola byla nucena vrátit nedoložených 1.946,- Kč. Nyní romská dívka přestoupila na střední školu ve Větrní.

ISŠ Stavební (dále SŠ7)

Nerudova 59, České Budějovice

Vyučované obory:

Tříleté učební obory zakončené výučným listem: Malíř, Instalatér, Zedník, Montér suchých staveb, Truhlář, Zámečnick, Tesař a Kominík

Čtyřleté studijní obory zakončené maturitní zkouškou: Požární ochrana, Technická zařízení budov a Finanční služby

Nástavbový studijní obor: Podnikání

Přijímací zkouška se nekoná.

Školné se neplatí.

Ubytování: Měsíční cena za ubytování činí v domově mládeže 900,- Kč. Jestliže ubytovaný bude v době odborného výcviku pouze v místě svého bydliště (na DM bude ob týden), bude částka za ubytování činit 450,- Kč za měsíc.

Stravování: Celodenní stravování je zajištěno ve školní jídelně, sestává se ze dvou hlavních (oběd, večeře) a tří vedlejších (snídaně, přesnídávka, svačina) jídel. Přesnídávka se podává se snídaní a svačina s večeří. Cena celodenního stravování činí 82,- Kč: snídaně + přesnídávka 26,- Kč, oběd 28,- Kč, večeře + svačina 28,- Kč.

V současné době na SŠ7 žádní romští žáci nestudují. Problém spatřuje respondent v tom, že studenti nastoupí ke studiu, ale v průběhu školního roku přestoupí na jinou školu, nebo úplně studium ukončí. Jsou případy, kdy po roce znovu nastoupí. Tento trend není pouze u romských žáků, ale i u neromských dětí.

Střední odborná škola zdravotnická a Střední odborné učiliště (dále SŠ8)

Tavírna 342, 381 01 Český Krumlov-Horní Brána

Vyučované obory:

Třileté učební obory ukončené výučním listem: Kuchař-číšník, Prodavač, Zedník, Truhlář, Tesař, Klempíř, Pokrývač, Malíř a lakýrník

Čtyřletý studijní obor ukončený maturitní zkouškou: Zdravotnický asistent, Sociální péče

Přijímací zkouška se nekoná.

Školné se neplatí.

Ubytování škola nenabízí.

Stravování: Cena jednoho oběda je 26,- Kč.

Romští žáci, kteří studují na SŠ8, navštěvují dle vyjádření respondenta všechny obory, tedy jak obory učební, tak i maturitní. Studují zde romští chlapci i děvčata, poměr dojíždějících a místních je 2:1.

Romští žáci jsou informováni o Podpoře prostřednictvím úřední desky vyvěšené na střední škole a dále prostřednictvím třídních učitelů. Většinou nežadají o celou výši dotace. Je zde však spousta jiných žáků, kteří by potřebovali finanční příspěvek. „*Ale bez vypsaných programů nemáme z čeho přispívat.*“

4.2 Žádost o účelovou dotaci

Pro větší přehlednost jsem získaná data zpracovala do Tabulky č. 2, ve které je u jednotlivých škol uveden počet žáků žádajících o Podporu za určité období. V tabulce je použito označení I. pro období leden až červen uvedeného roku a označení II. pro období září až prosinec.

Tabulka č. 2: Počet žáků žádajících o Podporu na sledovaných středních školách

	I. 2005	II. 2005	I. 2006	II. 2006	I. 2007	II. 2007	I. 2008	II. 2008	I. 2009	II. 2009	I. 2010	II. 2010	I. 2011
SŠ 1	-	1	2	4	1	4	-	2	-	-	4	2	-
SŠ 2	6	9	6	7	5	3	5	13	10	11	6	4	6
SŠ 3	4	5	9	4	5	5	4	1	3	-	-	2	-
SŠ 4	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
SŠ 5	2	2	1	3	-	1	2	-	-	1	-	1	1
SŠ 6	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	1
SŠ 7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-
SŠ 8	4	-	-	-	-	11	6	8	-	6	3	5	-

Zdroj: Krajský úřad Jihočeského kraje a vlastní výzkum

Formulář žádosti o Podporu (viz Příloha č. 2), vyplní škola, respektive kompetentní osoba (ekonom). Rodiče ani romští žáci sami formulář nevyplňují. Zákonný zástupce pouze žádost o Podporu podepíše. Žádost o Podporu se podává na první pololetí školního roku vždy v září a to do dne, který určuje MŠMT. Na druhé pololetí se žádost o Podporu podává do konce ledna, opět do dne, který určuje MŠMT. Je nutné dopředu zjistit, kolik peněz daný romský žák v následujících čtyřech či šesti měsících zaplatí za ubytování, stravování, vzdělávání a kolik peněz procestuje do školy. Školní pomůcky se proplácí většinou na začátku studia, tedy v prvním pololetí prvního ročníku. V této souvislosti respondent uvádí: „Z internetu vyjedu, kolik stojí cesta za měsíc a ubytování

na internátě.“(SŠ1) *„Je to práce navíc, s každým dítětem se musí vše zvlášť proúčtovat.“* (SŠ1) Také respondent ze SŠ2 se ztotožňuje s tím, že vyřizování Podpory je nad rámec jeho práce.

Rodičům ekonom školy vše vysvětlí a vytiskne jim upozornění, že dítě pro přiznání Podpory nesmí mít neomluvenou absenci. Po uvolnění peněz z MŠMT se musí ihned poslat vyúčtování (viz Příloha č. 3), za co se peníze proplatily či neproplatily a proč. Školy, které toto vyúčtování neposlaly, nebyly v dalším období zařazeny do okruhu posuzovaných škol o Podporu. V minulosti se také respondentům stalo, že něco špatně zadali a Podpora nebyla přiznána, jelikož na ní není právní nárok.

Další respondent uvedl: *„Někteří rodiče žádají o Podporu už při přijímacím řízení. Ze „sociálky“ je posílají, že jim to tady vyplatíme. Rodiče dětí, žádajících o Podporu přicházejí informovaní od poradců, sociálních pracovníků a požadují peníze. Zlobí se na školu, že jim nechce peníze hned vyplatit. Bohužel peníze přicházejí do školy až v prosinci a pak až v květnu.“* (SŠ2)

„Když je Podpora vyhlášena, honem chvátám, abych měla všechno napsané, pak je uháním, aby bylo vše podepsané od rodičů.“ (SŠ2) Škola má 3 týdny na zpracování, nastávají ale i problémy: *„Nemohla jsem to najít, není to na jednom místě.“*(SŠ2) Projekty jsou každý rok měněné, musí se hlídat, kdy budou vyvěšené na stránkách MŠMT a je většinou málo času na zpracování. Ti, kdo vyřizují žádosti o Podporu, byli na semináři seznámeni s podmínkami a s posíláním elektronickou podobou. *„Mám strach, aby vše bylo odesláno v pořádku a včas, aby děti Podporu dostaly.“* (SŠ2)

„Při vyplňování formuláře se musí vše odhadnout dopředu, úplata za ubytování, stravování i cestovné. MŠMT vyhláší Podporu začátkem září, do konce září je nutné všechny žádosti odevzdat.“(SŠ3) MŠMT nedá škole žádné informace, vše si musí zjistit sami na webových stránkách MŠMT – podmínky i termín odevzdání. Podle respondenta ze SŠ3 byl termín pro odevzdání vždy dostačující, ale jde o práci navíc. Poté, co přijde Podpora do školy, účetní ze SŠ3 proplatí romským žákům peníze. Kolik peněz romský žák „projedl“ se zjistí v účtárně, cestovné se proplácí na základě doložených jízdenek. Je nutná kontrola z třídní knihy, tedy docházka do školy. Žáci jsou schopní přijet, ale již nejdou do školy. To se jim pak cestovné nemůže vyplatit.

Respondent ze SŠ5 hovoří o tom, že pokud romští žáci žádají o Podporu, tak na začátku prvního ročníku na školní potřeby, ale pouze jen na ty nejzákladnější a nejnnutnější, nikoli značkové, jako je například batoh Adidas. V některých případech je však nutná konzultace s MŠMT, jelikož se respondent v minulosti setkal s problémem, který se týkal schvalování takovéto Podpory. Romští žáci někdy žádají o Podporu, ale následně nedoloží příslušné doklady jako paragony a jízdenky. Přestože je jim Podpora přiznaná, nemůže být celá proplacena, pouze ta část, kterou žáci doloží příslušnými doklady. *„Ale i bez dotace studují dál.“* (SŠ5)

Respondent ze SŠ5 také upozorňuje na více práce, která je spojena se sepsáním příslušného formuláře a vypočítáváním. Každý rok jsou změny v podání, nově je to elektronickou a zároveň klasickou poštou. Jedna žákyně SŠ5 přinesla žádost a potřebná potvrzení poslední den před datem vypršení přiznání Podpory a nebylo jisté, zda žádost dojde včas i poštou. Dříve takový problém nebyl, protože se žádost podávala jen elektronicky.

„Žádosti si musím vypsát sama, vysvětlit co lze a co nelze uplatnit přesto, že tyto informace si děti odnášejí již s podklady na vyplnění. Jednoduše přijde žadatel s prázdným papírem a musím to s ním vyplnit a vysvětlit co je možno a za jakých podmínek. Například na období září až prosinec musíme zažádat na začátku září, v prosinci dostanu avízo o přiznání Podpory, přesto peníze přijdou na školu kolem 27. nebo 28. prosince.“ (SŠ8) Ale i respondent ze SŠ8 se setkává s problémy: *„Mezitím dostanu od rodičů žadatelů čtyřikrát vynadáno.“* (SŠ8) Částka přijde vždy taková, o jakou škola zažádá, dle vyplněných žádostí od žadatelů. *„Pokud budu mít 3 žadatele a budou chtít každý 5.000,- Kč tak mi přijde 15.000,- Kč a já vyplatím tolik, na co budu mít doklady od žadatelů, třeba jenom 300,- Kč.“* (SŠ8) Dotace je poskytnuta na základě předložených účtenek, jízdenek, paragonů či podobných dokladů. Bez účtenky nelze nic proplatit.

4.3 Úplata za školní stravování

Podpora může být využita opakovaně na školní stravování za příslušné období.

Ekonomka školy SŠ1 má přesný přehled o počtu vyzvednutých obědů, jídelna je se školou propojena počítačem. *„Pokud je romské dítě ubytováno na internátě, jídlo stojí 1.000,- Kč za měsíc.“*(SŠ1) Kalkulace se pro potřeby poskytnutí Podpory musí provádět dopředu na dané období.

Shodnou informaci vyjadřuje i respondent ze SŠ2. Romským žákům se zpětně proplácí obědy až po přiznání Podpory. Nastává problém s vypočítáváním na čtyři, popřípadě šest měsíců dopředu, kdy se dá pouze odhadnout počet vyzvednutých obědů. Při vyšším počtu vyzvednutých obědů se nedá zpětně o takovou dotaci zažádat, v případě nižšího počtu vyzvednutých obědů se nevyužitá část Podpory vrací. Romské dítě dostane částku pouze do odhadnuté výše a na základě prokázaných dokladů o zaplacení.

Podle respondenta ze SŠ5 romští žáci možnosti stravování ve škole vůbec nevyužívají.

4.4 Školní potřeby

Podpora může být využita opakovaně na základní školní potřeby v přiměřené ceně, nevztahuje se na učebnice.

Respondenti potvrdili, že na začátku studia dostávají všichni žáci zdarma učebnice i pracovní a ochranné pomůcky: *„Určité procento učebnic je k dispozici na škole, nějaké učebnice si koupí, ale Podporu na to využít nemohou.“* (SŠ1) *„V knihovně školy lze zdarma zapůjčit učebnice“* (SŠ4) *„Před několika lety zde studovaly dvě romské žákyně, obě ukončily školu přibližně po měsíci studia. Měly zapůjčené knihy z knihovny, které vrátily značně poničené, prakticky nepoužitelné.“* (SŠ4) *„Učebnice si mohou studenti také zapůjčit v knihovně.“* (SŠ5)

Studenti dostávají pracovní oblečení, škola SŠ4 hradí i praní, někde si pracovní obuv žák kupuje sám. Na koupi pracovní obuvi je možné využít Podpory: „*Pracovní oblečení a boty děti dostanou*“ (SŠ1) „*Studující dostanou zdarma ošacení do dílen*“ (SŠ3)

Naproti tomu respondent ze SŠ5 vypověděl, že romští žáci a žákyně žádají o Podporu většinou jenom na začátku prvního ročníku a to na školní potřeby. Jedná se o pracovní oblečení, obuv pracovní i školní, romské dívky v oboru kadeřnice mohou čerpat Podporu např. na fén, jako školní pomůcku

Všichni respondenti se shodují, že žáci si sešity kupují sami: „*na to jim stačí 150,- Kč ročně.*“ (SŠ2) „*Kupují si pouze sešity.*“ (SŠ3)

Také se lze setkat s názorem: „*O školní potřeby nežádáme.*“ (SŠ1). „*Pořízení batohu nebo cvičebního úboru se těžko prokazuje, jelikož pořizovací cena musí být přiměřená.*“ (SŠ2)

SŠ3 měla v minulosti negativní zkušenost s proplácením příspěvku na svářečský průkaz s osvědčením. Respondent uvedl, že chtěl proplatit z Podpory romskému žákovi svářečský kurz, který stojí v rámci školy kolem 3.000,- Kč. Pokud by si ho žák zařizoval sám, platil by cca 10.000,- Kč. Přestože ekonomka SŠ3 psala na MŠMT vysvětlující dopis, žádost byla zamítnuta.

4.5 Úplata za ubytování

Podpora může být využita opakovaně na ubytování poskytované školou.

Podle respondenta ze SŠ1 studují na škole romští žáci, kteří dojíždí a bydlí na internátě. Místní nejsou žádní. Ubytování na internátě stojí 800,- Kč za měsíc, žáci si platí částky sami, bohužel je musí často vymáhat od rodičů. Peníze jim jsou zpětně proplaceny, nebo alespoň část vynaložených peněz.

„*V lednu jsem odhadla, že dívka bude potřebovat peníze poskytnuté Podporou na ubytování. Netušila jsem, že matka přinese potvrzení o postiženém sourozenci dívky. Dívka tudíž ubytování neplatila, ale peníze nelze poté použít na stravování, či cestovné,*

pokud původně byla částka vypočítána na ubytování. Tato částka za ubytování se pak musela vrátit.“(SŠ2)

4.6 Cestovné

Podpora může být využita opakovaně na cestovné, nelze ji ale využít na městskou hromadnou dopravu, ani cestu autem. Je proplácena na základě předložených jízdních dokladů.

„Jízdné se proplácí na základě předložených jízdenek, peníze jsou uvolněné v prosinci či v květnu. Nevíme, jestli nám peníze zkrátí, pokud peníze nejsou. Pokud uděláme chybu, tak nedostaneme nic. Děti nesmí mít absenci, jinak se peníze také vrací.“ (SŠ1) Například cestovné jednoho žáka na trase Rapšach – Trhové Sviny stojí měsíčně 400,- Kč.

Respondent ze SŠ2 uvedl, že v současné době všichni romští žáci dojíždí. Tři z Českých Budějovic, jeden z Třeboně, jeden z Českého Krumlova a jeden z Horní Plané. Do nákladů na cestovné je možné zahrnout i cestu na praxi (do Českých Budějovic), nezahrnuje se ale cesta městskou hromadnou dopravou. *„Někteří žáci jsou velmi pečliví, mají i čtyři jízdenky za den, vychovatel na internátě pomáhá romským žákům lepit tyto jízdenky po nocích a s účetní i s pokladní je propočítávají. Romští žáci však seberou i cizí jízdenky na nádraží, prokazují jízdenky ve dnech, kdy nemají praxi, kdy je sobota, nebo kdy přijeli do Lišova, ale už nedošli do školy. V těchto případech nelze jízdenky započítat. Je proto nutné vše kontrolovat. Na druhou stranu jsou i žáci velmi liknaví, kteří přinesou maximálně deset jízdenek za měsíc, tudíž se proplácí jen tyto doložené jízdenky. Vždy se musí dopředu na dané období dobře odhadnout, kolikrát pojedou romský žák do školy, najít cenu jízdenky na internetu a vše vypočítat.“ (SŠ2)*

Respondent ze SŠ3 také hledá cestovné na internetu předtím, než vše propočítá předem. *„Potom žáci přinesou jízdenky a je to jinak.“ (SŠ3)*

4.7 Nadstandard školy

Ve škole SŠ4 funguje Občanské sdružení, které přispívá do fondu školy. Peníze jsou následně poskytnuty dětem ze sociálně slabých rodin například na lyžařský zájezd, letní kurzy a podobně, jelikož je ve škole více neromských sociálně slabých dětí. I respondent ze SŠ2 doplňuje, že se žáci zúčastňují exkurzí, které jsou finančně nenáročné. Také jedou každý rok za odměnu na výlet, jelikož se škola zapojila intenzivně do třídění odpadů a po tři roky dostávala peníze na projekty, kdy zakoupila třídící koše a třídící popelnice. Do třídění odpadů jsou zapojeni i zaměstnanci školy. Dále škole přispívá sponzor – truhlář. Díky tomu mohou žáci jet do Prahy do kina na 3D film či na výlet s environmentální tematikou. *„Někteří žáci tam ještě nikdy nebyli, bohužel na cigarety peníze mají. Neodpustí si je.“* (SŠ2)

„Podpora se na exkurze, zájezdy, výlety nevztahuje. Pokud bydlí děti na internátě, případné výlety, zájezdy, jedenkrát měsíčně kino, plavání v Třeboni mají zdarma.“ (SŠ1)

4.8 Názory na výši Podpory

Respondent ze SŠ1 uvedl konkrétní příklad, kdy na této škole studuje romský žák dojíždějící z Rapšachu, a který využije ubytování a celodenní stravování. Za ubytování zaplatí měsíčně 800,- Kč, za stravování měsíčně asi 1.000,- Kč a za cestovné měsíčně 400,- Kč. Dohromady takovýto romský žák zaplatí měsíčně 2.200,- Kč. Za první pololetí školního roku, tedy za čtyři měsíce, zaplatí 8.800,- Kč, za druhé pololetí, tedy šest měsíců, ještě více – asi 13.000,- Kč. Žádost o dotaci je ale omezena finančně, žák prvního ročníku může žádat jen do výše 4.000,- Kč za jedno období.

„Zda je částka dostačující? Pokud je žák šikovný a chce chodit do školy, má zaplacené ubytování a cestovné, nebo stravování alespoň na část měsíců, ale někteří si toho bohužel neváží.“(SŠ1)

„V současné době všichni romští žáci dojíždí. Z Třeboně, z Českého Krumlova nebo z Horní Plané. Dojíždění je drahé, městská doprava se do Podpory nezapočítává. Pokud romský žák bydlí na internátě a k tomu se stravuje, tak částka 4.000,- Kč nestačí. Ty však na ulici nenajdete.“ (SŠ2) Ve třetím ročníku je již částka větší, 8.000,- Kč, a snad i dostačující. Respondent zhodnotil situaci tak, že dokud rodiče na děti dohlíží, tak školu dokončí bez ohledu na Podporu. Dříve SŠ2 žádala i o 14 příspěvků na jedno období, Podporu dle slov respondenta brali všichni romští žáci, nyní jsou ale změněny podmínky.

„Pokud budou romští žáci chodit v prvním ročníku do školy každý den, tak Podpora na dané období nestačí, internát stojí 600,- Kč až 700,- Kč na měsíc. Stravné oběd 23,- Kč, celodenní strava 46,- Kč, cestovné hledám na internetu.“ (SŠ3) Dále respondent ze školy SŠ3 míní, že částka 8.000,- Kč poskytovaná ve třetím ročníku je již dostatečná.

Respondent ze SŠ4 uvedl, že romská žákyně využila Podporu jen za jedno období na nákup školních pomůcek. „Jelikož je místní, nedojíždí a školní stravování nevyužívá, byla výše Podpory dostačující.“

Na SŠ5 studující romští žáci také žádají jen o Podporu na školní potřeby, pouze na začátku studia. V takovémto případě je výše Podpory dostačující.

Respondenti také zmiňují: „I v majoritě lidí peníze nemají, Podporu nedostanou, děti nemohou chodit dál do školy.“ (SŠ2) „Na škole studuje více sociálně slabých neromských dětí, které by finanční pomoc uvítaly.“ (SŠ5) „Pokud dostane Podporu vzorná žákyně, člověk z toho má radost, ale i neromské děti by potřebovali podporu, ale nemají na to nárok.“ (SŠ1)

4.9 Důvody nevyužití Podpory

SŠ1: V roce 2007 za období leden až červen byla Podpora poskytnuta jednomu romskému žákovi, který ji celou využil. Naopak v některých obdobích je část Podpory nevyužita a musí se vrátit. Například v roce 2010 za období leden až červen škola žádala o Podporu pro čtyři romské žáky. Podpora byla poskytnuta, ale z důvodu

neomluvené absence škola vracela částku 7.800,- Kč z celkové poskytnuté částky 28.000,- Kč. Tito čtyři romští žáci i nadále pokračovali ve studiu. V červnu 2011 z původních čtyř romských žáků studuje již jen jedna dívka, která ale o Podporu znovu nežádala, důvodem je vysoká absence kvůli nemoci. Rodiče ji absence omlouvají, matka uvedené žákyně pravidelně do školy telefonuje a informuje se o studiu své dcery. Respondent také uvedl, že u více romských žáků první i druhý ročník vypadá dobře, ale ve třetím ročníku skončí. Romští žáci jsou hodně nemocní, přestože jim rodiče velké absence omlouvají, na Podporu nedosáhnou už kvůli jedné neomluvené hodině.

SŠ2: Respondent žádal o Podporu za období leden až červen 2011 pro šest romských žáků. Výše nevyužité Podpory dosahovala částky 17.481,- Kč, jelikož dva žáci ukončili studium a dva měli neomluvené hodiny. Podporu využili pouze dva romští žáci – jedna romská dívka se v červnu 2011 vyučila (v učebním oboru prodavačka) a jeden romský žák studuje dál. Romská žákyně, která se vyučila, využívala Podporu celé tři roky, kromě jednoho pololetí, kdy nebyla Podpora využita z důvodu neomluvené absence. V současnosti zde studuje více romských dívek, ale o Podporu nežádají.

Žák, který na Podporu nedosáhl kvůli neomluvené absenci, měl podle slov respondenta ze SŠ2 v prvním pololetí školního roku výborné známky a pokud na něj otec dohlížel, bylo vše v pořádku. Ve druhém pololetí na romského žáka negativně působí problémy v rodině, má několik neomluvených hodin a proto nebude ve druhém pololetí klasifikován.

Druhý romský žák, který nevyužil Podporu z důvodu neomluvené absence, má zhruba 160 omluvených hodin a jen 6 hodin neomluvených. Studuje v prvním ročníku, proto bude skládat rozdílové zkoušky na konci srpna. Pokud je zvládne, postoupí do druhého ročníku. Podle slov respondenta je žák šikovný, učení mu nedělá potíže. Společně s bratrem, který studuje ve třetím ročníku, žije s babičkou. Oba bratři pobírají sirotčí důchod, matka je zbavena rodičovských práv. Babička se na vnuky pravidelně informuje, nosí do školy jízdenky potřebné k proplacení.

SŠ3: Za období leden až červen 2008 žádala škola o Podporu pro tři romské žáky a jednu romskou žákyni. Jeden romský žák studoval obor opravář zemědělských strojů, dva žáci obor mechanik - opravář motorových vozidel a romská dívka v té době obor provoz služeb. Všichni třetí ročník dokončili, všichni mají výuční list. Za období leden až červen 2009 byla škole poskytnuta dotace pro tři romské žáky. Nevyužitá částka 1.919,- Kč se z důvodu absence vracela. Jedna romská žákyně studující oděvní obor na následující období Podporu nedostávala, vzhledem k tomu, že se změnilly podmínky poskytování dotace. Přesto studijní obor dokončila. Za období září až prosinec 2010 škola žádala o Podporu pro dva romské žáky, nevyužitá část Podpory se vracela z důvodu ukončení studia jednoho romského žáka. Druhá romská žákyně vše nevyužila, protože neměla část poskytnuté Podpory doloženou potřebnými doklady a paragony, a poté se odstěhovala.

Na nástavbové studium s maturitou se v minulosti hlásil po absolvování učebního oboru jeden romský chlapec, ve studiu však nepokračoval, protože jak uvedl respondent, „*přinesl do školy ukázat krásné miminko.*“

SŠ4: Respondent se nesetkal s nevyužitím Podpory, tzn., že poskytnutá Podpora byla využita.

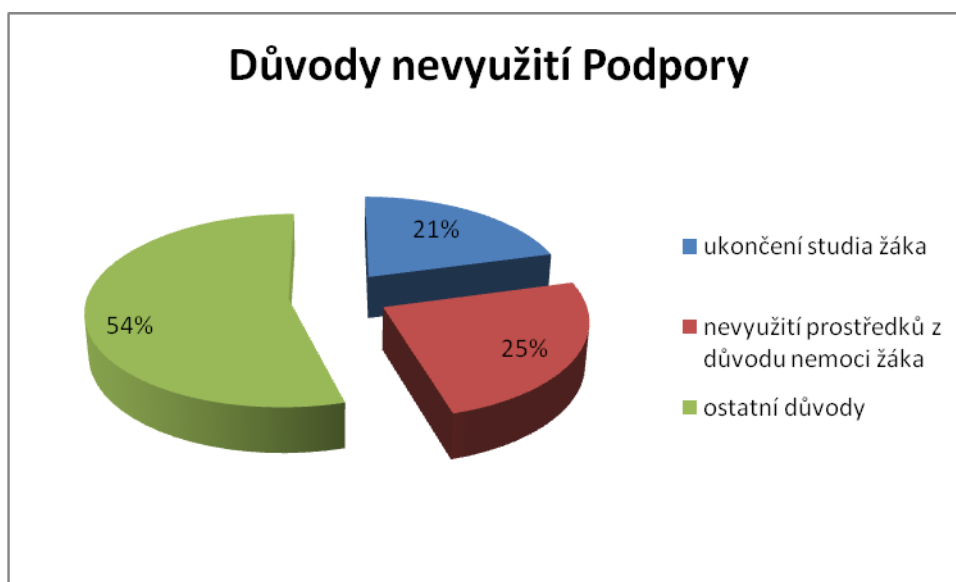
SŠ5: Respondent zmiňuje jako důvody nevyužití Podpory nedoložení paragonů.

SŠ7: Za období září až prosinec 2009 žádala škola o Podporu pro dva romské žáky. Podpora byla poskytnuta, avšak z důvodu absence jednoho a ukončení studia druhého byla v plné výši vrácena.

Na základě analýzy dokumentů poskytnuté Krajským úřadem Jihočeského kraje v Českých Budějovicích od ledna 2005 do června 2011 lze vysledovat tři evidované důvody nevyužití Podpory: ukončení studia žáka, nevyužití prostředků z důvodu nemoci žáka a ostatní důvody. Pro názornost uvádím Graf č. 1. Ostatní důvody jsou děleny na

neznámé důvody a jiné důvody. Na základě polostrukturovaných rozhovorů vyplynulo, že mezi jiné a neznámé důvody patří nedoložení cestovních dokladů a paragonů na školní potřeby, anebo nevyužití předpokládaného stravování nebo ubytování.

Graf č. 1: Důvody nevyužití Podpory od ledna 2005 do června 2011

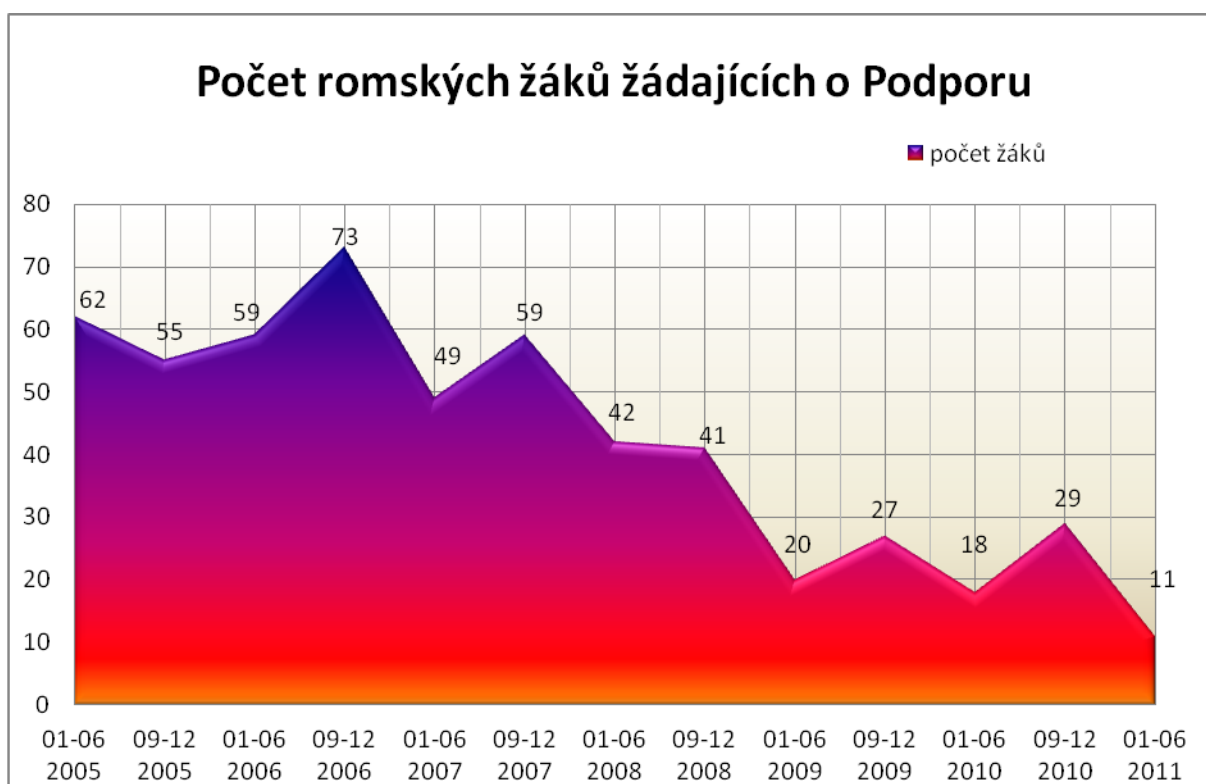

Zdroj: Krajský úřad Jihočeského kraje a vlastní výzkum

4.10 Tendence využití Podpory v Jihočeském kraji

Všichni respondenti se shodují, že počet romských žáků, kterým je Podpora poskytnuta, se snižuje, zejména kvůli zpřísnění podmínek Podpory z roku 2010 a také z toho důvodu, že počet žáků romských i neromských v celém kraji stále klesá. Žádostí o Podporu je vždy více na začátku školního roku, ve druhé polovině školního roku výrazně ubývají. I když paradoxně je toto období delší. Pro názornost této klesající tendence využití Podpory uvádím Graf č. 2.

Graf č. 2: Počet romských žáků v Jihočeském kraji žádajících o Podporu

Zdroj: Krajský úřad Jihočeského kraje a vlastní výzkum

5 Diskuse

Výzkum v rámci mé bakalářské práce byl zaměřen na identifikaci efektivnosti Podpory sociálně znevýhodněných romských žáků středních škol a studentů vyšších odborných škol. Pro splnění cíle výzkumu byly stanoveny tři výzkumné otázky, kdy dvě z nich jsem pro potřeby výzkumu změnila. Při polostrukturovaných rozhovorech vyšly najevo jiné informace, než jsem před započítím výzkumu předpokládala. Předmětem původních otázek byly informace, které ani respondenti, ani Krajský úřad, ani MŠMT nevidují.

Výzkumná otázka č. 1: **V jaké fázi studia na střední škole žádají romští žáci o Podporu?**

Všichni respondenti se shodují, že všichni romští žáci žádají o Podporu ihned na začátku studia. Informaci o existenci této dotace si žáci přinášejí již ze základní školy nebo od sociálních pracovníků. Pavel Navrátil uvádí⁹⁴, že poskytnutí jednotlivci nebo skupině, která je považována za znevýhodněnou, určité nadstandardní možnosti, aby bylo dosaženo vyrovnání šancí ve srovnání s většinou, pro niž jsou tytéž příležitosti běžně dostupné, vedlo ke vzniku pozitivní diskriminace, která ale není všeobecně akceptována. Alena Kajanová⁹⁵ uvádí stipendium jako motivační prvek pro romské studenty jako jedno z mnoha řešení vzdělávání romských dětí. V této souvislosti lze uvést, že nízké vzdělání a nedostatečné profesní kompetence jsou jednou z hlavních příčin vysoké romské nezaměstnanosti.⁹⁶ Dle Tomáše Sirovátky⁹⁷ je z dlouhodobého hlediska pravděpodobně nejvýznamnější vzdělání cestou k získání zaměstnání. Je třeba

⁹⁴ NAVRÁTIL, Pavel a kol. *Romové v české společnosti*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003. s. 34. ISBN 80-7178-741-8.

⁹⁵ KAJANOVÁ, Alena a URBAN, David. Sociálně zdravotní situace Romů v ČR v současnosti. In KAJANOVÁ, Alena et al. *Sociální práce s etnickými a menšinovými skupinami: etnické, marginální a rizikové skupiny*. 1. vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, 2009. s. 49. ISBN 978-80-7394-181-9.

⁹⁶ KLÍČOVÁ, Kateřina. Životní podmínky Romů v České republice v mezinárodním srovnání v kontextu rizik etnického výzkumu. In SIROVÁTKA, Tomáš, ed. *Sociální exkluze a sociální inkluze menšin a marginalizovaných skupin*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, 2004. s. 105. Rubikon; sv. 9. ISBN 80-210-3455-6.

⁹⁷ SIROVÁTKA, Tomáš. Sociální vyloučení Romů v perspektivě výzkumu. In NAVRÁTIL, Pavel a kol. *Romové v české společnosti*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003. s. 162. ISBN 80-7178-741-8.

zlepšit zaměstnanost příslušníků romské menšiny, eliminovat jejich závislost na sociálních dávkách. Také dodává, že by měla být výrazně podpořena možnost studia romských studentů na středních a vysokých školách. Současně výzkumy ukazují⁹⁸, že sčítání handicapů u příslušníků romské menšiny, tedy kumulace nízké kvalifikace, špatného zdravotního stavu a dlouhodobé nezaměstnanosti se stává základem multidimenzionálního sociálního vyloučení.

Respondenti uvádí skutečnost, že romští rodiče jsou informováni o Podpoře, ale většinou nemají přesné informace. Dále se všichni respondenti shodují, že příslušný formulář těžko vyplní sám romský žák i za pomoci rodičů, protože se musí předem rozpočítat pravděpodobná výše poskytnuté Podpory do jednotlivých položek. Jen jeden respondent uvedl, že pouze jedna romská žákyně přinesla do školy vyplněné podklady na začátku studia. Fakticky formulář (viz Příloha č. 2) vyplňuje ekonom střední školy, který v žádosti dopředu vypočítá příslušné částky v kolonkách:

- *úplata za vzdělávání*: dotazovaní respondenti nevyplňovali, na příslušných středních školách se neplatí za vzdělávání
- *úplata za školní stravování*: pouze v zařízeních, která poskytuje příslušná střední škola.
- *úplata za ubytování*: pouze v zařízeních, která poskytuje příslušná střední škola.
- *cestovné*: městská hromadná doprava, ani cesta autem se nezapočítává. Respondenti musí pro dojíždějící romské žáky zjistit, kolik stojí jedna cesta z místa bydliště romského žáka do místa sídla střední školy, kterou bude romský žák navštěvovat a propočítat na příslušné období, což jsou čtyři měsíce v prvním pololetí školy a šest měsíců ve druhém pololetí školy. Ten, kdo toto vypočítává, by měl počítat s nemocí žáka, prázdninami, tedy s obdobím, kdy romský žák nejede do školy. Pokud mají praxi (někdy i třikrát týdně), tak se započítávají i tyto jízdenky.
- *školní potřeby*: jak uvedli respondenti je velmi diskutabilní. V rámci poskytované dotace je možné proplácet pouze základní školní potřeby, neznačkové. Všichni respondenti se v minulosti setkali s problémy při dokazování, zda jde o

⁹⁸ KLÍČOVÁ, Kateřina. Životní podmínky Romů v České republice v mezinárodním srovnání v kontextu rizik etnického výzkumu. In SIROVÁTKA, Tomáš, ed. *Sociální exkluze a sociální inkluze menšin a marginalizovaných skupin*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, 2004. s. 112. Rubikon; sv. 9. ISBN 80-210-3455-6.

školní potřebu „přiměřenou“ a základní. Do této kolonky nelze zahrnout učebnice, ty jsou ale k dispozici zdarma k zapůjčení v knihovnách škol. Na všech dotazovaných středních školách, respektive učilištích, žáci dostávají zdarma pracovní oblečení. Jeden respondent uvedl, že střední škola zajišťuje praní pracovního oblečení. Pokud si romští žáci kupují školní či pracovní obuv, základní školní potřeby, příkladem může být fén v učebním oboru kadeřnice, je lepší dopředu konzultace s MŠMT.

Z výše zmíněného vyplývá, že vyplnění formuláře je problematické a přidělová respondentům práci navíc. Současně respondenti, kteří vyřizují žádosti o Podporu, musí ohlídat termín odevzdání formulářů, který se na každé období mění.

Zda romský žák bude o Podporu žádat opakovaně, je závislé na více faktorech, nikoli na zvolené střední škole. Respondenti se shodují, že pokud romský žák do školy denně dojíždí nebo bydlí a stravuje se na internátě, o Podporu žádá na každé období zvlášť. Naopak romský žák, který do školy jezdí městskou hromadnou dopravou, bydlí a stravuje se doma, žádá zpravidla pouze v prvním pololetí prvního ročníku na školní potřeby.

Výzkumná otázka č. 2: **Jak se vyvíjí tendence využití Podpory v Jihočeském kraji?**

Odpověď na druhou výzkumnou otázku lze zcela jasně vyčíst z již zmíněného Grafu č. 2 (s. 56), ze kterého je na první pohled patrné, že počet romských žáků žádajících o Podporu v rámci Jihočeského kraje od ledna 2005 až do června 2011 má sestupnou tendenci. Tento trend je způsoben celkově se snižujícím počtem studentů, kteří se hlásí ke studiu sekundárního vzdělávání, v souvislosti s dlouhodobými demografickými ukazateli, jímž je snižující se porodnost. Na základě sčítání lidu, domů a bytů v roce 2011⁹⁹ můžeme sledovat ubývání obyvatel hlásících se k romské národnosti. V roce

⁹⁹ *Sčítání lidu, domů a bytů* [online]. 31. 3. 2012 [cit. 2012-31-03]. Obyvatelstvo podle národnosti v krajích. Dostupné z: <http://vdb.czso.cz/sldbvo/#!stranka=podle-tematu&tu=30561&th=&v=&vo=H4sIAAAAAAAAAAFvzloG1ulhBMCuxLFGvtCQzR88jsTjDN7GAlf3WweNiCReZGZjcG>

2011 se k romské národnosti přihlásilo pouze 5.199 obyvatel, z toho 274 obyvatel v Jihočeském kraji. Nicméně tento fakt, tedy přihlášení se k romské národnosti není nezbytný pro žádost o Podporu. Eva Davidová uvádí¹⁰⁰, že k nejvýznamnějším odlišnostem v demografických charakteristikách v rámci české a slovenské společnosti patří na jedné straně prohlubující se demografické stárnutí celkového obyvatelstva a na druhé straně velmi mladá věková struktura příslušníků romské menšiny. K hodnocení plodnosti romského obyvatelstva neexistují relevantní údaje, jelikož lze vycházet pouze z rozboru dat ze sčítání lidu. Lze vycházet pouze z nízkého procenta příslušníků romské menšiny, kteří se přihlásili k romské národnosti. Dále se Eva Davidová zmiňuje¹⁰¹, že ve srovnání s většinovým obyvatelstvem byla úhrnná plodnost romských žen dvakrát vyšší než u ostatních žen. U nejmladších dvou romských generací jde však již evidentně o postupné snižování počtu dětí. S touto sestupnou tendencí se ztotožnili i všichni respondenti. Současně také uvádí, že počet romských žáků žádajících o Podporu se výrazně snížil ve druhé polovině roku 2010, kdy došlo ke změně nastavených podmínek. Sedm respondentů dále uvedlo, že na jejich středních školách studují žáci, jejichž okolí je považuje za „romské“, přesto oni se za příslušníky romské menšiny nepovažují a o Podporu nežadají. Počet takovýchto žáků je jeden až tři ročně.

Výzkumná otázka č. 3: **Jaké jsou důvody nevyužití Podpory?**

V obecné rovině jsem na základě sekundární analýzy dokumentů poskytnutých Krajským úřadem Jihočeského kraje v souvislosti s polostrukturovanými rozhovory s respondenty identifikovala čtyři důvody nevyužití Podpory.

Lhy8hNT3BKTS_KLPBk4SzKKUosz8nNSKgrsHRhAgKecA0gKADF3CQNnaLBrUIBjkKNvcSFDHQMDhhqGCqCiYA__cLCiEgZGvxIGdg9_Fz__EMeCEgY2b38XZ89gIIVLxTHEP8wx2NEFJM4ZHOIY5u_t7-MJ1OIP5IdEBkT5OwU5RgH5IUB9fo4ePq4uIDtZSxhYw1yDolzXstJzEvX88wrSU1PLRJ6tGDJ98Z2CyYGRk8G1rLEnNLUiiIGAYQ6v9LcpNSitjVTZbmnPOhmAjq44D8QIDDwAK10C_KF2coe4ugU6uPtWMLA4eni6hcSEAZ0Fk-wj4ulgaVBQKiud1AFAPcW8qZgAQAA&vseuzemi=null&void=.

¹⁰⁰ DAVIDOVÁ, Eva. Romské obyvatelstvo v České a Slovenské republice ve vývojových souvislostech. In DAVIDOVÁ, Eva a kol. *Kvalita života a sociální determinanty zdraví u Romů v České a Slovenské republice*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2010. s. 43. ISBN 978-80-7387-428-5.

¹⁰¹ DAVIDOVÁ, Eva. Romské obyvatelstvo v České a Slovenské republice ve vývojových souvislostech. In DAVIDOVÁ, Eva a kol. *Kvalita života a sociální determinanty zdraví u Romů v České a Slovenské republice*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2010. s. 48. ISBN 978-80-7387-428-5.

Prvním důvodem je neomluvená absence. V podmínkách Podpory je stanoveno, že žák nesmí mít neomluvenou absenci, ovšem není uvedeno, jak velký počet omluvených hodin žák mít může. V praxi nastávají takové situace, že pokud má romský žák 200 hodin omluvené absence, ale pouze 1 hodinu absence neomluvené, přijde tímto o celou výši poskytnuté Podpory. Jak se můžeme dočíst v závěrečné zprávě sociologického výzkumu z roku 2009¹⁰², absence romských dětí jsou již na základní škole oproti jejich vrstevníkům téměř trojnásobné a tyto zvýšené absence ovlivňují i prospěch romských dětí. Tato analýza byla potvrzena i při mém výzkumu na SŠ2, která v porovnání s ostatními středními školami v Jihočeském kraji opakovaně žádá o Podporu s největším počtem romských žáků, ale také největší počet romských žáků Podporu nevyužije z důvodu neomluvené absence. Pokud je pravdivý názor vedení základních škol, že hlavní příčina poklesu docházky žáků je v rodinném prostředí (motivace, nezaměstnanost, odpor k povinnostem apod.), pak je patrné, že v současnosti nemají základní školy dostatečné prostředky jak k sankčnímu vynucení docházky dětí a zvýšení motivace rodičů, tak i k pozitivní výukové motivaci dětí směrem ke zvládnutí a navštěvování školy¹⁰³.

Druhým důvodem je, že romští žáci nedoloží zpětně doklady o nákupu školních potřeb nebo jízdních dokladů. Doklady o stravném a ubytování eviduje škola. Podpora je romskému žákovi vyplacena na základě takovýchto dokladů, o nedoložené doklady se Podpora krátí.

Třetím důvodem nevyužití Podpory je problém s odhadem nákladů na ubytování, stravování, cestovné nebo školní pomůcky na čtyři nebo šest měsíců dopředu. Je nutné kalkulovat s praxí na středních školách, kdy romští žáci necestují do školy a nestravují se ve školním zařízení. Je nutné do výše Podpory zahrnout prázdniny, volné dny i případnou nemoc žáka. Jeden respondent vypověděl, že při vyplňování žádosti o Podporu se musel rozhodnout, zda požadovanou částku vyplní do kolonky úplata za ubytování či do kolonky cestovné. Obě tyto částky přesahovaly možnost výplaty 4.000,- Kč. Respondent se rozhodl pro kolonku ubytování, protože si byl jistý prokázáním

¹⁰² GAC. Sociologický výzkum zaměřený na analýzu podoby a příčin segregace dětí a žákyň, žáků a mladých lidí ze sociokulturně znevýhodňujícího prostředí. Praha, 2009. [cit. 2011-10-17]. Dostupné z: www.msmt.cz/uploads/skupina_6/vzdelanostni_drahy.pdf.

¹⁰³ tamtéž

dokladu. Podpora byla romské žákyni přiznána v plné výši, ale musela se vracet, jelikož matka žákyně přinesla potvrzení o zdravotním postižení sourozence a romská žákyně tím měla ubytování zdarma. Přestože by peníze žákyně potřebovala na cestovné, bohužel takto zpětně nelze Podporu využít, pokud bylo původně zažádáno o úplatu za ubytování.

Čtvrtým a posledním důvodem nevyužití Podpory je ukončení studia romských žáků na střední škole. Jak uvádí všichni respondenti, není zcela jasné, zda romští žáci úplně ukončí sekundární vzdělávání či přestoupí na jinou střední školu. Tyto odchody či přechody na jiné školy romských žáků nejsou nijak evidovány. Čtyři respondenti tento důvod nepovažují za hlavní, druhá polovina respondentů ho naopak považuje za jádro problému. Z Grafu č. 1 (s. 55) vyplývá, že za období od ledna 2005 do června 2011, je důvodem pro nevyužití Podpory je ukončení studia romských žáků z 21 %.

Ze závěrečné zprávy sociologického výzkumu¹⁰⁴ se také dozvíme, že činnost asistenta pedagoga má výrazný vliv na zlepšení školní docházky a školních výsledků žáků. Asistent pedagoga předchází nedorozuměním mezi rodinou a školou, která mají často příčinu v kulturní odlišnosti. Asistent pedagoga bývá dobrým znalcem prostředí, ze kterého romští žáci přicházejí, je si vědom zvláštností chování a zvyků, nevidí v nich schválnosti, nevychovanost či zanedbanost. Také Alena Kajanová uvádí¹⁰⁵, že důležitým komunikačním můstkem mezi školou, romským žákem a jeho rodinou je funkce pedagogického asistenta. Zde se i já domnívám, že činnost pedagogického asistenta je na většině škol podceňována. Myslím si, že pokud by na středních školách fungoval asistent pedagoga, mohl by včas vysvětlit různorodé problémy jak romskému žákovi, tak jeho rodičům a tím by mohlo dojít i k lepšímu propojení vzájemné komunikace se školou.

¹⁰⁴ GAC. Sociologický výzkum zaměřený na analýzu podoby a příčin segregace dětí a žákyní, žáků a mladých lidí ze sociokulturně znevýhodňujícího prostředí. Praha, 2009. [cit. 2011-10-17]. Dostupné z: www.msmt.cz/uploads/skupina_6/vzdelanostni_drahy.pdf.

¹⁰⁵ KAJANOVÁ, Alena a URBAN, David. Romská menšina v České republice: Sociálně zdravotní situace Romů v ČR v současnosti. In KAJANOVÁ, Alena et al. *Sociální práce s etnickými a menšinovými skupinami: etnické, marginální a rizikové skupiny*. 1. vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, 2009. s. 47-51. ISBN 978-80-7394-181-9.

V souvislosti s identifikací efektivnosti Podpory sociálně znevýhodněných romských žáků středních škol a studentů vyšších odborných škol se mohlo objevit určité zkreslení výsledků. Přestože byl výzkum realizován na osmi středních školách, z toho pět respondentů mělo s vyřizováním Podpory dlouholeté zkušenosti a v rámci polostrukturovaného rozhovoru mi poskytlo cenné informace v souvislosti s danou problematikou, předpokládám, že výzkum, který by byl proveden v jiném než Jihočeském kraji by mohl přinést i jiné, odlišné výsledky výzkumu. V roce 2011 se v Jihočeském kraji přihlásilo k romské národnosti 274 obyvatel, ale například v Ústeckém kraji se přihlásilo 1.260 obyvatel nebo v kraji Moravskoslezském se přihlásilo 711 obyvatel.¹⁰⁶

Na základě poznatků z výzkumu vyplývá, že Podpora je určena sociálně znevýhodněným romským žákům a je zaměřena na klíčovou oblast, tedy vzdělávání. Díky vzdělání mohou následně zlepšit romští žáci svou životní situaci. A to především zvýšit zaměstnanost, díky pravidelným příjmům řešit otázku bydlení a čelit zadluženosti. Podpora napomáhá k vyrovnání šancí a kompenzaci vstupního znevýhodnění. Současně pomáhá do budoucna předcházet sociálnímu vyloučení příslušníků romské menšiny.

Získání Podpory však není úplně jednoduché, romský žák musí splňovat určitá kritéria a současně musí splnit dané podmínky, které jsou nastaveny na celé období. Romští žáci dostanou peníze zpětně na konci daného období. Z toho vyplývá, že romský žák, jemuž ekonom střední školy správně odhadne dopředu úplatu na čtyři, popřípadě šest měsíců za cestovné, ubytování, stravování a školní potřeby a posléze tento žák, který studuje, nemá neomluvené absence a také vše doloží příslušnými doklady, je mu přiznaná Podpora školou proplacena, peníze může případně použít na další období. V této fázi lze hovořit o efektivnosti Podpory. Romský žák, který školu předčasně ukončí, má neomluvené absence či nedoloží příslušné doklady, nemá nárok na již

¹⁰⁶ *Sčítání lidu, domů a bytů* [online]. 31. 3. 2012 [cit. 2012-31-03]. Obyvatelstvo podle národnosti v krajích. Dostupné z: [http://vdb.czso.cz/sldbvo/#!stranka=podle-tematu&tu=30561&th=&v=&vo=H4sIAAAAAAAAAAFvzloG1ulhBMCuxLFGvtCQzR88jsTjDN7GAIf3WwcNiCReZGZjcGLhy8hNT3BKTS_KLPBk4SzKKUosz8nNSKgrsHRhAgKecA0gKADF3CQNnaLBrUIBjkKNvcSFDHQMDhhgCqCiYA__cLCiEgZGvxIGdg9_Fz__EMeCEgY2b38XZ89gIIVLxTHEP8wx2NEFJM4ZHOIY5u_t7-MJ1OIP5ldEBkT5OwU5RgH5IUB9fo4ePq4uIDtZSxhYw1yDolzhXstJzEvX88wrSU1PLRJ6tGDJ98Z2CyYGRk8G1rLEnNLUiiIGAYQ6v9LcpNSitjVTZbmnPOhmAjq44D8QIDDwAK10C_KF2coe4ugU6uPtWMLA4eni6hcSEAZ0Fk-wj4ulgaVBQKiud1AFAPcW8qZgAQAA&vseuzemi=null&void=.](http://vdb.czso.cz/sldbvo/#!stranka=podle-tematu&tu=30561&th=&v=&vo=H4sIAAAAAAAAAAFvzloG1ulhBMCuxLFGvtCQzR88jsTjDN7GAIf3WwcNiCReZGZjcGLhy8hNT3BKTS_KLPBk4SzKKUosz8nNSKgrsHRhAgKecA0gKADF3CQNnaLBrUIBjkKNvcSFDHQMDhhgCqCiYA__cLCiEgZGvxIGdg9_Fz__EMeCEgY2b38XZ89gIIVLxTHEP8wx2NEFJM4ZHOIY5u_t7-MJ1OIP5ldEBkT5OwU5RgH5IUB9fo4ePq4uIDtZSxhYw1yDolzhXstJzEvX88wrSU1PLRJ6tGDJ98Z2CyYGRk8G1rLEnNLUiiIGAYQ6v9LcpNSitjVTZbmnPOhmAjq44D8QIDDwAK10C_KF2coe4ugU6uPtWMLA4eni6hcSEAZ0Fk-wj4ulgaVBQKiud1AFAPcW8qZgAQAA&vseuzemi=null&void=)

přiznanou Podporu. V tomto případě škola peníze vrací zpět na MŠMT, současně odevzdává přesné vyúčtování, jak s přiznanými a využitými penězi naložila. Jestliže Pavel Navrátil uvádí¹⁰⁷, že předsudek se vztahuje k nepříznivým představám a postojům vůči konkrétní skupině, tak tento výzkum vyvrací pochybnosti a předsudky o zneužití Podpory, stereotypy vůči příslušníkům romské menšiny. Tyto stereotypy a předsudky jsou přitom příčinou symbolického vyloučení i té části Romů, která není vyloučena sociálně a žije běžným způsobem života.¹⁰⁸

Současně bych ráda poukázala na to, že sociálně znevýhodněný žák potřebuje peníze na školní pomůcky ihned na začátku školního roku, pokud dojíždí do školy a současně se ve škole i stravuje, tak jsou tyto částky, které musí hradit rodiče pobírající dávky v systému hmotné nouze, poměrně vysoké. Domnívám se, že žák by potřeboval peníze v daném okamžiku a ne až za půl roku. Také se domnívám, že Podpora by byla pro romské žáky přínosnější, pokud by jim bylo proplaceno cestovné, ubytování, stravování či školní potřeby zpětně, za stejných podmínek, ale za kratší dobu, například za každý měsíc zpětně. V prvním ročníku činí Podpora 4.000,- Kč za čtyři nebo šest měsíců, tzn. maximálně 1.000,- Kč za měsíc. U dojíždějících žáků však náklady značně přesahují výši Podpory. Dle mého názoru, jsou z tohoto důvodu někteří romští žáci nuceni předčasně ukončit svá studia, především dojíždějící romští žáci. Přesný počet romských žáků nelze zjistit, neboť takové záznamy škola nevede. Respondenti uváděli, že oni sami nezjistí, zda romský žák úplně opustil vzdělávání, nebo přešel na jinou střední školu, která je díky své vzdálenosti dosažitelnější. Všichni respondenti mají zkušenost s tím, že na jejich střední školu přicházejí také žáci, kteří již studovali nějaký čas na jiné škole.

Podpora se stává pozitivní diskriminací vůči ostatním žákům (ne romským) ze sociálně slabých rodin. Rodiče těchto žáků také nemohou přispívat svým dětem na studia, a jak potvrdili všichni respondenti, rodiče těchto studentů bohužel často nedokážou čelit finančním problémům, což je důvodem ukončení studia.

¹⁰⁷ NAVRÁTIL, Pavel a kol. *Romové v české společnosti*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003. s. 21. ISBN 80-7178-741-8.

¹⁰⁸ *Ministr pro lidská práva* [online]. 2009 [cit. 2012-02-15]. Koncepce romské integrace na období 2010 - 2013. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/Koncepce-romske-integrace-2010---2013.pdf>.

V této souvislosti si dovoluji navrhnout řešení, kdy v názvu Podpora pro sociálně znevýhodněné romské žáky, by se vypustilo slovíčko *romské*. Podpora by nadále byla nejen motivačním prvkem pro sociálně znevýhodněné romské žáky, ale i možností finanční podpory pro ostatní sociálně znevýhodněné žáky.

6 Závěr

Pro bakalářskou práci na téma Podpora romských žáků středních škol, jejíž přesný název je Podpora sociálně znevýhodněných romských žáků středních škol a studentů vyšších odborných škol, kterou vyhlašuje MŠMT dvakrát ročně, jsem se rozhodla v souvislosti se současným velmi nelichotivým mediálním obrazem příslušníků romské menšiny. Jako důležitou součást podpory romské menšiny spatřuji ve vzdělávání mladé nastupující generace jejich zástupců. Jestliže je primární vzdělávání spojeno se zákonnou povinností školní docházky, u sekundárního vzdělávání je nutná motivace, finanční motivace rodičů romských žáků v podobě Podpory, na kterou je nahlíženo jako na pozitivní diskriminaci.

Cílem mé bakalářské práce byla identifikace efektivnosti Podpory v rámci Jihočeského kraje. V teoretické části jsem se věnovala odlišnostem výchovy v romské rodině od majority, i když i na romskou rodinu působí současné trendy majoritní společnosti. V dalších částech jsem se zabývala vzděláváním romské menšiny, vzdělanostními šancemi romských žáků zpracovanými v projektu sociologa Ivana Gabala, nerovnostmi romských žáků při přechodu na střední školu ve srovnání s dětmi z majoritní společnosti a také v neposlední řadě důvody předčasného odchodu romských žáků ze středních škol. Současně jsem popsala i vývoj Podpory a její změny v průběhu let do roku 2011.

Provedený kvalitativní výzkum, který byl realizován na osmi středních školách v Jihočeském kraji, kde dotazovaní respondenti v minulosti žádali o Podporu pro své romské žáky, a sekundární analýzou dokumentů poskytnutých Krajským úřadem Jihočeského kraje, odpovídá na stanovené výzkumné otázky. V první řadě jsem zjistila, že všichni romští žáci žádají o Podporu ihned na začátku studia, většina z nich žádá opakovaně na každé období. Z provedeného výzkumu vyplývá, že i když romští žáci splní podmínky Podpory a ta je jim přiznána, finanční prostředky přichází na školu až na konci daného období, tedy až po čtyřech či šesti měsících. Do té doby musí rodiče těchto žáků, kteří, jak již vyplývá z podmínek Podpory, pobírají sociální příplatek z dávek státní sociální podpory či příspěvek na živobytí z dávek pomoci v hmotné

nouzi, financovat veškeré výdaje z vlastních zdrojů. Současně z výzkumu vyplývá, že vyplnění formuláře v žádosti o Podporu předpokládá vypočítání veškerých výdajů romského žáka dopředu na dané období, což je schopen realizovat pouze zkušený ekonom školy. Nicméně lze sledovat sestupnou tendenci romských žáků žádajících o Podporu (viz Graf č. 2, s. 56), kterou jsem v praktické části také popsala. Poslední výzkumná otázka odpovídá na důvody nevyužití Podpory, jimiž jsou neomluvená absence romských žáků, nedoložení příslušných dokladů pro zpětné proplacení, problém s odhadem nákladů na ubytování, stravování, cestovné nebo školní pomůcky na čtyři nebo šest měsíců dopředu a v nemalé míře také ukončení studia žáka.

Na základě provedeného výzkumu musím konstatovat, že u Podpory, která je určena právě sociálně znevýhodněným romským žákům a je zaměřena na klíčovou oblast, tedy vzdělávání, nelze spekulovat o jejím zneužití. Naopak, veškeré transakce spojené s Podporou musí být pečlivě zdokumentovány (jak jsem již uvedla ve výzkumné části) a romským žákům jsou při dodržení podmínek Podpory zpětně proplaceny pouze takové částky, které prokazatelně v souvislosti se studiem utratili. Neproplacené peníze střední škola zasílá zpět na MŠMT (viz Příloha č. 3). Provedený výzkum dokládá, že finance poskytované na základě přiznání Podpory nepokryjí pro většinu, především pro dojíždějící a zároveň pro romské žáky využívající ubytování zprostředkované školou plně veškeré náklady. Podpora ale pomáhá alespoň částečně pokrýt výdaje na část daného období, protože jak jsem již uvedla ve výzkumné části, výdaje spojené s cestováním do školy, ubytováním, stravováním a pořízením školních pomůcek jsou v přepočtu za celý školní rok značně vysoké.

Předpokládám, že by tato práce mohla posloužit jako zdroj informací pro širokou veřejnost, kdy současně rozbíjí stereotypy a předsudky spojené s Podporou. Jedná se o přehledovou práci, která může být použita také k výuce či osvětě. Mohla by se stát zdrojem výzkumu v dalších regionech a také by mohla být základem pro další výzkum v Jihočeském kraji, kdy zajímavým by se mohl stát samotný názor romských žáků či jejich rodičů na Podporu.

7 Seznam použitých zdrojů

1. BARTOŇOVÁ, Miroslava. *Současné trendy v edukaci dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v České republice*. Vyd. 1. Brno: MSD, 2005. 420 s. ISBN: 80-86633-37-3.
2. BERNARD, H. Russell. *Social research methods: Qualitative and quantitative approaches*. Thousand Oaks: Sage Publication, 2000. ISBN 0-7619-1403-1.
3. *Britské listy* [online]. 19. 9. 2011 [cit. 2011-09-20]. Romy do práce prostě nechceme. Dostupné z: <http://www.blisty.cz/art/60301.html>. ISSN 1213-1792.
4. BUMBA, Jan a kol. *Romové v České republice* [online]. 29. 12. 2010 [cit. 2011-09-23]. Podle průzkumu mají romské děti menší šanci na středoškolské vzdělání. Dostupné z: <http://romove.radio.cz/cz/clanek/23672>.
5. ČESKO. Zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon). Dostupný také z: <http://www.ochrance.cz/diskriminace/antidiskriminacni-zakon/>.
6. DAVIDOVÁ, Eva. Mezigenerační změna: ke ztrátě dvou generací Romů v uplynulém století (v důsledku poválečné migrace a asimilačních tlaků v 50. - 80. letech 20. století). In JAKOUBEK, Marek, ed. a JAKOUBKOVÁ BUDILOVÁ, Lenka, ed. *Cikánské skupiny a jejich sociální organizace*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009. s. 238-266. Etnologická řada; sv. č. 1. ISBN 978-80-7325-178-9.
7. DAVIDOVÁ, Eva. Romské obyvatelstvo v České a Slovenské republice ve vývojových souvislostech. In DAVIDOVÁ, Eva a kol. *Kvalita života a sociální determinanty zdraví u Romů v České a Slovenské republice*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2010. s. 43-48. ISBN 978-80-7387-428-5.
8. DAVIDOVÁ, Eva a MATULAY, Stanislav. Romské obyvatelstvo v České a Slovenské republice ve vývojových souvislostech: Současné změny v postavení a roli ženy, muže, mládeže a starších lidí v rámci romské komunity a rodiny. In DAVIDOVÁ, Eva a kol. *Kvalita života a sociální determinanty zdraví u Romů v*

- České a Slovenské republice*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2010. s. 65-67. ISBN 978-80-7387-428-5.
9. DAVIDOVÁ, Eva a UHEREK, Zdeněk. Romské obyvatelstvo v České a Slovenské republice ve vývojových souvislostech: Romská rodina ve vývojových souvislostech. In DAVIDOVÁ, Eva a kol. *Kvalita života a sociální determinanty zdraví u Romů v České a Slovenské republice*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2010. s. 52-59. ISBN 978-80-7387-428-5.
 10. GAC [online]. 2010 [cit. 2011-09-04]. GAC - Naši lidé. Dostupné z: <http://www.gac.cz/cz/nasi-lide/>.
 11. GAC. *Sociologický výzkum zaměřený na analýzu podoby a příčin segregace dětí a žákyň, žáků a mladých lidí ze sociokulturně znevýhodňujícího prostředí*. Praha, 2009. [cit. 2011-10-17]. Dostupné z: www.msmt.cz/uploads/skupina_6/vzdelanostni_drahy.pdf.
 12. HŮLOVÁ, Kateřina a STEINER, Jakub. Romové na trhu práce. In HIRT, Tomáš, ed. a JAKOUBEK, Marek, ed. *„Romové“ v osidlech sociálního vyloučení*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. s. 91-135. ISBN 80-86898-76-8.
 13. JAKOUBEK, Marek. Rivalita identit: Cigán versus romský národ. In JAKOUBEK, Marek, ed. *Cikáni a etnicita*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2008. s. 144-164. ISBN 978-80-7387-105-5.
 14. JAKOUBEK, Marek. Romská kultura – jedna z výrazných determinant chudoby a ekonomického neúspěchu Romů. In KALEJA, Martin, ed. a KNEJP, Jan, ed. *Mluvme o Romech = Aven vakeras pal o Roma*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009. s. 78-86. ISBN 978-80-7368-708-3.
 15. JIRASOVÁ, Martina; POSPÍŠIL, Milan a SULITKA, Andrej. Situace národnostních menšin v České Republice: Národnostní menšiny v České republice. In ŠIŠKOVÁ, Tatjana. *Výchova k toleranci a proti rasismu: [multikulturní výchova v praxi]*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2008. s. 88-175. ISBN 978-80-7367-182-2.
 16. KAJANOVÁ, Alena. Definice základních pojmů. In KAJANOVÁ, Alena et al. *Sociální práce s etnickými a menšinovými skupinami: etnické, marginální a rizikové*

- skupiny*. 1. vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, 2009. s. 7-15. ISBN 978-80-7394-181-9.
17. KAJANOVÁ, Alena a URBAN, David. Romská menšina v České republice: Sociálně zdravotní situace Romů v ČR v současnosti. In KAJANOVÁ, Alena et al. *Sociální práce s etnickými a menšinovými skupinami: etnické, marginální a rizikové skupiny*. 1. vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, 2009. s. 47-53. ISBN 978-80-7394-181-9.
18. KALEJA, Martin. Psychosociální paradigmaty romské rodiny aneb to, co ještě o romské rodině nevíme. In KALEJA, Martin, ed. a KNEJP, Jan, ed. *Mluvme o Romech = Aven vakeras pal o Roma*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009. s. 101-108. ISBN 978-80-7368-708-3.
19. KALEJA, Martin. Sociální a multikulturní aspekty v kontextu edukace romských žáků. In KALEJA, Martin, ed. a KNEJP, Jan, ed. *Mluvme o Romech = Aven vakeras pal o Roma*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009. s. 109-119s. ISBN 978-80-7368-708-3.
20. KALIBOVÁ, Květa. Demografické charakteristiky Romů ve vybraných zemích střední a východní Evropy. In JAKOUBEK, Marek, ed. a JAKOUBKOVÁ BUDILOVÁ, Lenka, ed. *Cikánské skupiny a jejich sociální organizace*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2009. s. 214-237. ISBN 978-80-7325-178-9.
21. KLÍČOVÁ, Kateřina. Životní podmínky Romů v České republice v mezinárodním srovnání v kontextu rizik etnického výzkumu. In SIROVÁTKA, Tomáš, ed. *Sociální exkluze a sociální inkluze menšin a marginalizovaných skupin*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, 2004. s. 95-115. Rubikon; sv. 9. ISBN 80-210-3455-6.
22. *Lidovky.cz - zpravodajský server Lidových novin* [online]. 8. 4. 2009 [cit. 2011-09-12]. Romským dětem 9 let k ukončení ZŠ nestačí. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/romskym-detem-9-let-k-ukonceni-zs-nestaci-ffg-/ln_domov.asp?c=A090408_141415_ln_domov_val. ISSN 1213-1385.

23. *Lidovky.cz - zpravodajský server Lidových novin* [online]. 6. 9. 2010 [cit. 2011-09-12]. Rodiny záškoláků nedostanou dávky. Stát tak chce zvýšit vzdělanost Romů. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/rodiny-zaskolaku-nedostanou-davky-stat-tak-chce-zvysit-vzdelanost-romu-14j-/ln_domov.asp?c=A100906_172551_ln_domov_pks. ISSN 1213-1385.
24. *Lidovky.cz - zpravodajský server Lidových novin* [online]. 16. 11. 2010 [cit. 2011-09-12]. Zdravé romské děti učily školy jako postižené, přišly si na 7,5 milionů. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/zdrave-romske-deti-ucily-skoly-jako-postizene-prisly-si-na-7-5-milionu-12m-/ln_domov.asp?c=A101116_154208_ln_domov_ter. ISSN 1213-1385.
25. MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003. 287 s. ISBN 80-7178-549-0.
26. MATULAY, Stanislav, URBAN, David a KAJANOVÁ, Alena. Romské obyvatelstvo v České a Slovenské republice ve vývojových souvislostech: Změny v postavení mužů a žen, dětí, mládeže a starších lidí v rámci zkoumaných rodin romské minority. In DAVIDOVÁ, Eva a kol. *Kvalita života a sociální determinanty zdraví u Romů v České a Slovenské republice*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2010. s. 67-68. ISBN 978-80-7387-428-5.
27. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky* [online]. 2006, 16. 9. 2010 [cit. 2011-09-14]. Národní akční plán inkluzivního vzdělávání. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/socialni-programy/narodn-akcni-plan-inkluzivniho-vzdelavani>.
28. *Ministr pro lidská práva* [online]. 2009 [cit. 2012-02-15]. Koncepce romské integrace na období 2010 - 2013. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/Koncepce-romske-integrace-2010---2013.pdf>.
29. MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2006. 332 s. Psyché. ISBN 80-247-1362-4.
30. MORAVEC, Štěpán. Nástin problému sociálního vyloučení romských populací. In HIRT, Tomáš, ed. a JAKOUBEK, Marek, ed. „Romové“ v osidlech sociálního

- vyloučení*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. s. 11-69. ISBN 80-86898-76-8.
31. NAVRÁTIL, Pavel a kol. *Romové v české společnosti*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003. 223 s. ISBN 80-7178-741-8.
32. NEČAS, Ctibor. *Romové v České republice včera a dnes*. 5., dopl. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002. 129 s. ISBN 80-244-0497-4.
33. *Novinky.cz* [online]. 15. 2. 2011 [cit. 2011-09-12]. Mladí Romové mají cestu na střední školy obtížnější, pomáhá IQ Roma servis. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/veda-skoly/225195-mladi-romove-maji-cestu-na-stredni-skoly-obtiznejsi-pomaha-iq-roma-servis.html>.
34. *Novinky.cz* [online]. 15. 3. 2011 [cit. 2011-09-12]. Mezi středoškoláky v Brně přibývá Romů, dost jich však studium nedokončí. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/veda-skoly/227744-mezi-stredoskolaky-v-brne-pribyva-romu-dost-jich-vsak-studium-nedokonci.html>.
35. PROCHÁZKOVÁ, Martina. *iDNES.cz : Zprávy* [online]. 17. 3. 2010 [cit. 2011-09-12]. Učme romštinu na školách, navrhuje ministerstvo školství. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/ucme-romstinu-na-skolach-navrhuje-ministerstvo-skolstvi-pm8-/studium.aspx?c=A100317_080318_studium_taj.
36. PROKEŠOVÁ, Miriam. *Romové, otázky a hledání odpovědí*. Vyd. 1. Ostrava: Repronis, 2010. 101 s. ISBN 978-80-7329-249-2.
37. *Romea TV: Romská internetová televize* [online]. 29. 12. 2010 21:09 Praha. [cit. 2011-09-06]. Záznam TK: Kam směřují romské děti po základní škole? Dostupné z: <http://www.romea.cz/romeatv/index.php?id=detail&source=stream&vid=544355-zaznam-tk-kam-zmeruji-romske-deti-po-zakladni-skole&detail=544355-zaznam-tk-kam-zmeruji-romske-deti-po-zakladni-skole>.
38. *Romové v České republice* [online]. 29. 12. 2010 [cit. 2011-09-03]. Kam odcházejí romské děti po základní škole. Dostupné z: <http://romove.radio.cz/cz/clanek/23682>.
39. ŘÍHOVÁ, Barbora. *iDNES.cz: Zprávy* [online]. 3. 3.2011 [cit. 2011-09-02]. Segregace a bezpráví. Rada Evropy opět kritizuje Česko kvůli Romům. Dostupné z:

- http://zpravy.idnes.cz/segregace-a-bezpravi-rada-evropy-opet-kritizuje-cesko-kvuli-romum-1cy-/domaci.aspx?c=A110303_161122_studium_bar.
40. ŘÍHOVÁ, Barbora. *iDnes.cz: Zprávy* [online]. 9. 4. 2011 [cit. 2011-09-02]. Jsi Rom, jdi do zvláštní školy. Praxe trvá, na vině jsou i testy inteligence. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/jsi-rom-jdi-do-zvlastni-skoly-praxe-trva-na-vine-jsou-i-testy-inteligence-1qm-/studium.aspx?c=A110401_153423_studium_bar.
41. *Sčítání lidu, domů a bytů* [online]. 31. 3. 2012 [cit. 2012-31-03]. Obyvatelstvo podle národnosti v krajích. Dostupné z: http://vdb.czso.cz/sldbvo/#!/stranka=podle-tematu&tu=30561&th=&v=&vo=H4sIAAAAAAAAAAFvzloG1uIhBMCuxLFGvtCQzR88jsTjDN7GAlf3WwcNiCReZGZjcGLhy8hNT3BKTS_KLPBk4SzKKUosz8nNSKgrsHRhAgKecA0gKADF3CQNnaLBrUIBjkKNvcSFDHQMDhhqGCqCiYA_cLCiEgZGvxIGdg9_Fz__EMeCEgY2b38XZ89gIIVLxTHEP8wx2NEFJM4ZHOIY5u_t7-MJ1OIP5IdEBkT5OwU5RgH5IUB9fo4ePq4uIDtZSxhYw1yDolzXstJzEvX88wrSU1PLRJ6tGDJ98Z2CyYGRk8G1rLEnNLUiiIGAYQ6v9LcpNSitjVTZbmnPOhMAjq44D8QIDDwAK10C_KF2coe4ugU6uPtWMLA4eni6hcSEAZ0Fk-wj4ulgaVBQKiud1AFAPcW8qZgAQAA&vseuzemi=null&void=.
42. SEKÝT, Viktor. Romské tradice a jejich konfrontace se současností (romství jako znevýhodňující faktor). In JAKOUBEK, Marek, ed. a HIRT, Tomáš, ed. *Romové: kulturologické etudy: (etnopolitika, příbuzenství a sociální organizace)*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2004. s. 188-217. ISBN 80-86473-83-X.
43. SEKÝT, Viktor. Situace národnostních menšin v České Republice: Odlišnost mentality Romů a původ těchto odlišností. In ŠIŠKOVÁ, Tatjana, ed. *Výchova k toleranci a proti rasismu: [multikulturní výchova v praxi]*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2008. s. 123-128. ISBN 978-80-7367-182-2.
44. SEKÝT, Viktor. Zvláštnosti romských dětí. In ŠIŠKOVÁ, Tatjana, ed. *Výchova k toleranci a proti rasismu: [multikulturní výchova v praxi]*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2008. s. 214-222. ISBN 978-80-7367-182-2.

45. SIROVÁTKA, Tomáš. Sociální vyloučení Romů v perspektivě výzkumu: Závěr. In NAVRÁTIL, Pavel a kol. *Romové v české společnosti*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003. s. 162-164. ISBN 80-7178-741-8.
46. ŠOTOLOVÁ, Eva. *Vzdělávání Romů*. Vyd. 3. Praha: Karolinum, 2008. 123 s. ISBN 978-80-246-1524-0.
47. ŠUSTOVÁ, Jana; DEMETEROVÁ, Iveta a BYSTRÝ, Tomáš. *Romové v České republice* [online]. 15. 1. 2011 [cit. 2011-09-03]. Romské vysílání „O Roma vakeren“ – „Romové hovoří“. Dostupné z: <http://romove.radio.cz/cz/clanek/23693#1>.
48. URBAN, David a KAJANOVÁ, Alena. Romské obyvatelstvo v České a Slovenské republice ve vývojových souvislostech: Další výsledky výzkumného šetření k tématu postavení jednotlivých členů romské rodiny a domácnosti. In DAVIDOVÁ, Eva a kol. *Kvalita života a sociální determinanty zdraví u Romů v České a Slovenské republice*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2010. s. 68-70. ISBN 978-80-7387-428-5.
49. Vyhlášení programu: Podpora romských žáků středních škol na rok 2008. In *Vyhláška Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy*. 22. 2. 2008. Dostupný také z: <http://www.msmt.cz/socialni-programy/vyhlaseni-programu-podpora-romskych-zaku-strednich-skol-na-rok-2008?highlightWords=podpora+romsk%C3%BDch+%C5%BE%C3%A1k%C5%AF+2008>.
50. Vyhlášení programu: Podpora sociálně znevýhodněných romských žáků středních škol na září - prosinec 2009 In *Vyhláška Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy*. 10. 9. 2009. Dostupný také z: <http://www.msmt.cz/socialni-programy/vyhlaseni-programu-podpora-socialne-znevychodnenych-romskych?highlightWords=podpora+romsk%C3%BDch+%C5%BE%C3%A1k%C5%AF>.
51. Vyhlášení programu: Podpora sociálně znevýhodněných romských žáků středních škol a studentů vyšších odborných škol na září – prosinec 2010. In *Vyhláška*

Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. 5. 8. 2010. Dostupný také z:
<http://www.msmt.cz/file/11658>.

52. Vyhlášení programu č. j. 23 294/2011-27: Podpora sociálně znevýhodněných romských žáků středních škol a studentů vyšších odborných škol na září – prosinec 2011. In *Vyhláška Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy.* 1. 9. 2011. Dostupný také z: <http://www.msmt.cz/file/17367>.

53. YEGEDIS, Bonnie L. a WEINBACH, Robert W. *Research methods for social workers.* New York: Longman, 1991. ISBN 0-8013-0361-3. s. 105-6.

8 Klíčová slova

Podpora sociálně znevýhodněných romských žáků středních škol a studentů vyšších odborných škol

Romská menšina

Romský žák, romská žákyně

Sociální znevýhodnění

Střední škola

9 Přílohy

Příloha č. 1: Okruhy otázek pro polostrukturovaný rozhovor

Příloha č. 2: Vzor žádosti o účelovou dotaci, kterou vyplňuje škola

Příloha č. 3: Přehled využití dotací, které škola zasílá na MŠMT

Příloha č. 1: Okruhy otázek pro polostrukturovaný rozhovor

1. Škola

- poskytované studijní obory s maturitou
- učební obory zakončené výučním listem
- informace o přijímacích zkouškách, školném, ubytování a stravování

2. Podávání žádostí Podpory

- v jaké fázi studia žádají romští žáci o Podporu
- žádají žáci jednorázově nebo opakovaně
- problematika spojená se žádostmi (existence)
- upozornění na možnost využití Podpory ze strany školy, popř. romští žáci přicházejí s informacemi o Podpoře na střední školu

3. Využití Podpory

- účely využití Podpory
- problematika spojená s vyplácením nebo čerpáním Podpory (její existence)
- existence kontroly nad využíváním a proplácením Podpory

4. Zvýšení počtu romských žáků, v souvislosti s poskytováním Podpory na střední škole, popř. opačný jev

5. Úspěšné ukončení studia na střední škole v závislosti na poskytnuté Podpoře

- důvody ukončení studia (s přihlédnutím k Podpoře)
- důvody pro nevyužití Podpory romskými žáky studující na střední škole

Příloha č. 2: Vzor žádosti o účelovou dotaci, kterou vyplňuje škola

Žádost o účelovou dotaci na žáka -vyplní právnická osoba vykonávající činnost školy		
A) Rozpis nákladů na vzdělávání v Kč		
Úplata za vzdělávání		
Úplata za školní stravování		
Úplata za ubytování		
Cestovné		
Školní potřeby hrazené žákem - rozepište konkrétně		
(učebnice se z dotace nehradí)		
.....	
.....	
	Školní potřeby celkem	
Celkové náklady žáka na vzdělávání		
B) Rozpis žádané dotace na období v Kč:		
Částky v jednotlivých položkách uvádějte zaokrouhlené na stovky dolů.		
Úplata za vzdělávání		
Úplata za školní stravování		
Úplata za ubytování		
Cestovné		
Školní potřeby		
Žádaná částka celkem		
Za správnost: (podpis ředitele a datum)	Jméno kontaktní osoby:	Razítko:

Příloha č. 3: Přehled využití dotací, které škola zasílá na MŠMT

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

KARMELITSKÁ 7, 118 12 PRAHA 1

Přehled využití dotací v roce 2011:

Podpora sociálně znevýhodněných romských žáků středních škol a studentů vyšších odborných škol

Rozhodnutí č.:

IČ:		IZO:	
Název subjektu:			
Adresa subjektu:			
Telefon:			
E-			

Počet žádostí		Poskytnuto		Využito		Vráceno		Důvod vratky*	
I. kolo	II. kolo	I. kolo	II. kolo	I. kolo	II. kolo	I. kolo	II. kolo	I. kolo	II. kolo

Vysvětlivky:

V případě přímo řízených organizací MŠMT se v kolonkách vráceno a důvod vratky vyplňuje výše nedočerpání limitu výdajů a důvod tohoto nedočerpání.

*Důvod vratky:

uveďte 1 nebo více možností:

- A) Ukončení studia žáka
- B) Nevyužití prostředků z důvodu nemoci žáka
- C) Nevyužití prostředků z jiných důvodů (vypište zde):
- D) Neznámé důvody